UNIVERSAL LIBRARY
OU_204734
UNIVERSAL LIBRARY

అహల్యాశాపవిమోచనము.

ఐదంకముల నాటకము.

గ్రంథకర్తలు

రామనారాయణకవులు.

శ్రీమచ్ఛోలు కాపురస్థులు బుక్కుసెల్లరు,

కురుకూరి సుబ్బారావుచే

ప్రచురింపబడియె.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

OSMANIA UNIVERSITY COLLEGE LIBRARY

కాకినాడ:

స్కేప్ అండ్ కో వారి,

కె. సుబ్బారాయుడు బ్రదర్సువారివలన ముద్రింపబడియె.

రిజిష్టరు కాపీరైటు. 1922. వెల 12 అణాలు.

స్వరాజ్యోద్యమము.

వెల 0—12—0.

ఇందు పంజాబుహత్యలు తిలకురాయభారము భారతమాత విలాపము. అనేక స్వరాజ్యవిషయములను గురించి వ్రాయబడినది. ఇందునుగురించి విశేషము వ్రాయబనిలేదు. తప్పక కొనితీరవలసిన పుస్తకమిదియే. ప్రతిభారతీయుని హస్తమందు వుండితీరవలసిన గ్రంథరాజమిదియే. వేయేల ప్రతిపుస్తకభాండాగారమందు అలంకరించితీరవలయును. వెల స్వల్పము ఫలమధికము.

హనుమద్రామ సంగ్రామము

వెల 0—10—0 మాత్రమే.

ఇందు యయాతిరాజును గురించి శ్రీరామునకు ఆంజనేయునకు యుద్ధము చేయుట. ఇందలికథ పుస్తకనామమే తెలియజేయుచున్నది. యీకథయంతయు గరుడోపాఖ్యానమువలెనే వుండును. కథాసందర్భము చిత్రవిచిత్రముగా వ్రాయబడినది. యీపుస్తకము అనేకచోట్ల నాటకము ప్రదర్శించియున్నారు. దీనిగురించి విశేషము వ్రాయబనిలేదు. కొలదిప్రతులుమాత్రమే ముద్రించినారము. త్వరపడినగాని దొరకనేరవు. నేడే కార్డు వ్రాయుడు.

కంఠాభరణం.

నాటకము 0—12—0 మాత్రమే.

ఇది పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే రచియింపబడి అనేకచోట్ల నాటకమాడబడుచున్నది దీనియందు అంతయు విచిత్రమే. ఎప్పుడు చదివిచూచిన ఆనందమే. సోమావధానులుగారి ఛాందస్తము రామశాస్త్రులుగారి పిచ్చి వేపారిపంతులు వేశ్యాసంభాషణము సుబ్బిశెట్టి షష్టిపూర్తి మహోత్సవం నవాబుగారి దర్బారు మొదలైనవి విచిత్రముగా వ్రాయబడినది. యీపుస్తకము చదువునప్పుడు జన్మకాలమున యెప్పుడు నవ్వనివారైనను కడుపుబ్బనవ్వ ప్రయత్నించక మానరు. తప్పక కొనితీరవలెను. చదివితీరవలెను. ఆనందించితీరవలెను. వెల స్వల్పము. ఫలమధికము.

అహల్యా శాపవిమోచనము.

(ఐదంకముల నాటకము.)

గ్రంథకర్తలు.

రామనారాయణ కవులు.

భీమునిపట్నం బుక్కుసెల్లరగు

కురుకూరి సుబ్బారావుచే

ప్రకటింపబడెను.

మొదటి కూర్పు 1,000.

కాకినాడ.

స్కేప్ అండుకో, కె. సుబ్బారాయుడు బ్రదర్సు వారివలన ముద్రితము.

1922

కాపీరైటు]

[వెల రు 0—12—0

అహల్యాశాపవిమోచనము

—కథాసంగ్రహము.—

ప్రథమాంకము.

రంగము:—(1) ఇంద్రలోకము:—నందనవనమున నింద్రుఁడు అహల్యంగూర్చి పరితాపమందుచుండుటఁ శచీదేవి యచ్చటకుఁ జెలికత్తెయగు వాసంతికతో నరుదెంచి పరితాపకారణమెఱుంగుట.

రంగము:—(2) గౌతముని యాశ్రమము:—గౌతముఁ డహల్యకు, బతివ్రతాలక్షణములఁ జెప్పుట. అహల్య పతికనుగుణముగా భూషణములఁ దీసివేసి నారలం దాల్చుట.

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—(1) ఇంద్రలోకము:—మందిరమున నింద్రుఁడహల్యాసౌందర్యమును మెచ్చుకొనుచు, నామెను గౌతముఁడు వివాహమాడఁజాలినందులకు రోషమంది యామె నెట్లయిన గవయనెంచుట. (దేవేంద్రుని యిష్టసఖుఁడగు మణికంధర సంభాషణ) శచీదేవి యచ్చటకువచ్చి యయహల్యవిషయమై యెట్టి దుష్కృత్యమును జేయవలదని భర్తతోఁ జెప్పుట.

రంగము:—(2) గౌతమాశ్రమ ప్రాంతమున వనము:—ప్రవేశము మణికంధరునితో నింద్రుఁడు. అహల్య చెలికత్తెయగు విశారదతోఁ బుష్పాపచయమునకు వచ్చుట. ఇంద్రుఁడహల్యను జేరి ప్రార్థించుట. అహల్య తిరస్కరించుట.

తృతీయాంకము.

రంగము: (1)—గౌతమాశ్రమము:—ఇంద్రుఁడు గౌతమాకృతినియహల్యం జేరుట. అహల్యయు నింద్రుఁడును గలసియుండఁగా, గౌతముఁడువచ్చి యింద్రుని మాయ నెఱిగి శపిం

చుట. అహల్యకుఁ బాషాణరూపము ధరించుమని శాపమిచ్చి, యాగము వేసుకొనగా, శ్రీరామపదరజము సోకినప్పుడు శాపవిముక్తియగునని చెప్పుట.

రంగము:—(2) ఇంద్రునివిషయమై మణికంధరుఁ డాలోచించుచుండ శాపతప్తుఁడయిన యింద్రుఁడు వచ్చుట.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—అయోధ్య:—విశ్వామిత్రుఁడు సవనరక్షణార్థము శ్రీరామునిఁ బంపుమని దశరథుని నడుగుట. దశరథుఁడు రాముని నెడఁబాయఁజాలననుట. తుదకు వసిష్ఠుని వాక్యములపై నతఁడు శ్రీరాముని విశ్వామిత్రునితోఁ బంపనిశ్చయించుట. లక్ష్మణుఁడుగూడ శ్రీరామునితో నేగుటకు తండ్రిచే ననుజ్ఞాతుఁడగుట.

పంచమాంకము.

రంగము:—(1) అరణ్యమార్గమున, విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణులను వెంటబెట్టుకొని యాశ్రమమునకుఁ బోవుచుండుట. శ్రీరాముఁడు తాటకను సంహరించుట విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులకు బలాతిబలయనువిద్యలను, నస్త్రశస్త్రములను నొసంగుట.

రంగము:—(2) విశ్వామిత్రుని యాశ్రమము:—శ్రీరామ లక్ష్మణులు విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞము సేయుచుండగా మారీచసుబాహులువచ్చుట. శ్రీరాముఁడు సుబాహుం గూల్చుట. మారీచుఁడు పాఱిపోవుట. విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునిఁ యజ్ఞమురక్షించినందులకు గొనియాడుట.

రంగము:--(3)విశ్వామిత్రుఁడుశ్రీరామలక్ష్మణులనుమిథిలాపురమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుచుండుట.అహల్యాశాపవిమోచనము.

అహల్యాశాపవిమోచనము.

ప్రథమాంకము.

రంగము. 1.

[ఇంద్రలోకము, నందనవనమున, నింద్రుఁడు, ప్రవేశము.]

అనుబంధము. (1)

ఇంద్రు—(తనలో) ఔరా! ప్రజాపతి యెంతపనిఁ జేసెను?

మ. ననుఁ లోకత్రయనాథుఁ జేకొనక, య ॥ న్యాయంబువాటించు, య
వ్వనజాతోద్భవుఁ డాశశాంకముఖని ॥ బద్మాయతాక్షిన్ యహ
ల్యను, నుద్వాహముఁ జేసి గౌతమునకా ॥ హా! దీని కేమందు; న
మ్మనమం దేగతి సైచువాఁడ శశిబిం ॥ బన్ గూడఁ గాక్రాంతయున్.

ఆయహల్యా సౌందర్యము నాహృదయము సంపూర్తిగ నాకర్షించివేసినది. హృదయము నెంతపదిలపఱచుకొనఁ దలంచినను నాఁగకున్నది.

ఉ. ఆననుగొప్పు, నాసుమహి ॥ తాస్యధగద్ధగ, లాశ్రుతిద్వయం
బానగుమోముతీరు; వన ॥ జాస్త్రనితూపులఁబోలుచూపులా
హానవవిద్రుమోష్ఠరుచి ॥ యాచపలాభ గిరిరసౌష్ఠవం
బానడలామిటారములు ॥ నారయొయారము దానికేతఁగున్.

ఓ! అహల్యా!

మ. నినునుద్వాహమునందుఁబొంగి; యమరుల్ నిర్ణిద్రమోదంబునం
ద, నినుంగూడిసుఖాబ్ధిఁదేలుదని చి త్తంబందుభావింప; నీ
జనకుండైనవిధాత, గౌతమునకున్ నిన్నిచ్చెసంప్రీతి; నా
తను వేరీతిని రెల్లవారునికఁ గాం తా! పూర్ణచంద్రాననా.

అనుబంధము. (2)

సీ. అతిరూపవతివౌచు నలరినందుకు నీవు,
ననుఁగొందువనిమదిఁ దలచినాను
యమరేంద్రుఁడితఁడంచు ననిమ్మైనయొక్కింత,
దలపోయుదువటంచుఁ దలచినాను
అమరకాంతలునీకు నతిభక్తిఁబరిచర్య,
సలుపుదురటంచును దలఁచినాను
పాకశాసనుదేవి వై బహువిధసౌఖ్య,
ములఁగాంతువంచును దలచినాను

తే. గీ. కాని తుదకీవిధంబున మాసిమైన
గౌతమునిగైకొ, నుదువని చేతమందు
దలఁపనైతిని నెన్నఁడు తలిరుఁబోఁడి
తలచినతలంపులెల్ల వి ఫలములయ్యె.

ఒక సంవత్సరములో భూమిఁజుట్టి యెవ్వరుముందువచ్చెదరో, వారికి నిన్నొసంగెదనని బ్రహ్మచేసిన ప్రతిజ్ఞననుసరించి, గౌతముఁడు శపథంబును గెల్చుటచే నాతఁడు నిన్నుఁగైకొనెను గాని, నిశ్చయముగా నాతనిఁ జేకొను నభిప్రాయము నీకు లేదని నేనుతలంచెదను. కాకున్నచో,

తే. గీ. సకలజగముల సమ్మోహ జలధిలోన
ముంచఁజాలినసౌందర్య మున, నలరు
తరుణివీవేడ, యాజడ దారియేడ
నీవు వరియించుటదియేడ నీరజాక్షి,

[మణికంధరుఁడు, ప్రవేశించును.]

మణి—(ఇంద్రునిఁజూచి తనలో) ఇదుగో! మహేంద్రుఁడు! ఈతని మొగము సంతకువెళ్ళి వచ్చినట్లేయున్నది. అహల్యావిషయమై యన్యథా జరుగుటయే యీతనిమోము వాడియుండుటకుఁ గారణమని యూహించెదను. నిక్షేపమువంటి భార్య, చక్కని చుక్క, శచీదేవి యుండఁగా నీతనికీదుర్బుద్ధి యేలపుట్టవలెను. (ఇంచుకయూరకుండి) నెమ్మదిగా నీతనినిఁ బలుకరించెదఁగాక! సమీపించి (ప్రకాశముగా) మహేంద్రా! జయము. జయము.

ఇంద్రు—ఓహో! మణికంధరుడా! మిత్రమా! నీయాశీర్వచనములు ఫలించుటలేదోయి!

మణి—ఇట్లు చెప్పెదవని నాకిదివఱకే తెలియును. సరే, కాని, నీవు సత్యలోకమునుండి యెప్పుడువచ్చితివి?

ఇంద్రు—ఇదియే రాక!

మణి—ఇంతవఱకును బురములోనికి బోలేదా యేమి?

ఇంద్రు—లేదు.

మణి—అలిగి వెడలిన పెండ్లికొడుకువలె నిచ్చటనున్నావేమి! అహల్యావివాహార్థమై యరిగిన నీవింతవఱకును రాలేదని శచీదేవి కడు బెంగఁగొనియున్నది. నీవెప్పుడువచ్చెదవో యని ప్రతిదినము నామె సోకులడుగుటయే. అందఱిదేవుళ్ళకును మ్రొక్కుచుండుటయే. పోనిమ్ము. జరిగినదానికేమి? ఇంతశ్రమపడినందుకుఁ గార్యమనుకూలముగనే జరిగినదా?

ఇంద్రు—మిత్రమా! ఏమిచెప్పుదును. ఆవిధాత యెంతయు నవివేకియైనాఁడు. భూమిని నెవ్వరుముందుగాఁ జుట్టివచ్చెదరో వారికి నహల్య నొసంగుదునని యోగాతఁడు శపథముఁ జేసెనుగదా?

ఆ పందెమునందు గౌతమమునీంద్రుఁడు విజయుఁడగుటం జేసి, యాతఁడా కన్నియఁ గైకొనెను.

మణి — పోనిలే! పీడవదలినది. ఇంక నాసంగతి మఱచిపోయి నీవు రాలేదని పరితాపమందుచున్న శచీదేవికి సంతసము గలిగింపుము రమ్ము.

అనుబంధము. (3)

ఇంద్రు — మణికంధరా! అహల్యసంగతి మఱచుటయెట్లు. ఆజగన్మోహన విగ్రహము నాహృదయదర్పణమున బ్రతిబింబిత మగుచున్నది.

మ. కనులన్ మూసినఁ బూయకున్న; మఱియే కార్యంబునైనన్ బూన
గ్గిన; లేకున్న; సఖాళితోఁ గలిసినన్ నొక్కండనే యుండినన్
విను నేనేని తలంచుచుండినను హృద్వీథిన్ సదా నాకు, నా
వనజాతాస్య మనోహరాకృతులెగన్ వచ్చున్ సఖాగ్రేసరా.

మణి — ఓహో హో! నీవు చదివిన చదువు తుదకిట్లు బరిణమించినదా! ఎంత వెఱ్ఱివాడవైతివి. ఒక్క సామాన్యవనితయందు పరాధీనమైనది. అట్టిదానికై యిట్లు పరితాపమందెదవా? ఎవ్వరైన విన్న నగరా?

ఇంద్రు — మణికంధరా! అది సామాన్యవనితయని తలంచితివా?

మ. అమరీసంఘములం గణింప దురగశ్యామాతతిన్ మెచ్చ దు
త్తమవిద్యాధరకాంతలం దెగడు సిద్ధస్త్రీల హాస్యించు; నా
రమణీరత్నము, నిస్తులాకృతికి నే రామామణుల్ మూకులో
కములన్ సాటిగ లేరనుచు వక్కాణింతు నిక్కమ్ముగన్.

మణి — నీకంటికి నాయహల్య యట్లే యగుచును. "తానలచినది రంభ. తామునిఁగినది గంగ" యను సామెత మొఱుఁగవా! ఏమో! యహల్యను బోలిన యందకత్తె లేదందువు. ఆలిచి

ప్పలవలె కండ్లు, కనికనిపించని నడుము, మందంగావుండే నడకలు, కాటుకరంగుతీరు శిరోజములు, దబ్బకాయవలె గుండ్రినైన మొగము, మొదలగునవి చూచియేనా, యామె త్రిలోకసుందరియని పలికితివి? నిశ్చయముగా సౌందర్యవతియని చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు మాయింటి యాజమానురాలినే చెప్పవలెను. ఆడదియనిన నింట్లోవుండిన నెంతనిండుగా వుండవలెను. కవులీసంగతి తెలియక స్త్రీవర్ణనసేయునప్పుడు, సింహమధ్యయనియు, హంసగమనయనియు, చంద్రముఖియనియు, నీలకుంతలయనియు, వర్ణింతురు. ఇది యందముగాదు. కన్నులు దీపపుబుడ్లవలె నుండవలెను. నడుమునొక్క కైవారము పావుతక్కువ రెండుగజములుండవలెను. తలవెంట్రుకలు రాగివర్ణముకలిగి మొక్కజొన్నపీచువలె నుండవలెను. నడుచునప్పుడు లేడివలెనుండి, ధ్వని వినిపించుచుండవలెను. మొగము గుండ్రిసున్నవలెగాక, నంతపొడుగుగను నుండక మొగముచూడగనే మీదబడి కొట్టవచ్చినట్లుండవలెను. నేఁచెప్పిన లక్షణములన్నియు నున్నస్త్రీయే సౌందర్యవతియని చెప్పనొప్పును. ఇవియన్నియు నాభార్యకున్నవి.

ఇంద్రు—సఖుఁడా నీవెప్పుడును నిట్టిపరిహాసపువాక్యములనే పలుకుచుందువు.

తే. గీ॥ తాను సృష్టించివెలసిన । తరుణులందు
నాయహల్యకునెనయైన । యతివయుండఁ
గూడ దనుపంతమునధాత । కుందరదనఁ
జేసిమించెను ప్రౌఢిమ । వాసిగాంచ.

మంత్రి—ఇప్పుడీ వర్ణనయంతయు నేల కార్యము మునిగిపోయినదిగదా "అత్యాశాపరమందుఃఖంనిరాశాపరమంసుఖం" అని పెద్దలు చెప్పిరి.

ఆసౌందర్యవతియైన యహల్య నాకుదక్కును. నాకుదక్కును. అని, యువ్విళ్ళూరుచు, జంకలుగొట్టుకొనుచు వేచియున్న నీవంటి వారందఱినోళ్ళంగోను మంటిబెట్టగొట్టి, యహల్యను గౌతముఁడు గుటుక్కున మ్రింగినాఁడు. నమలినవానికంటె మ్రింగినవాఁడు గట్టివాఁడుకదా.

[శచీదేవియు, చెలికత్తెయగు వాసంతికయు, ప్రవేశము]

వాస — దేవీ! వనవిహారమునందు నేఁడు నీచిత్తమావంతయుఁ బ్రవేశింపక యున్నదేమి?

అనుబంధము (4)

శచి — వాసంతికా! ఏమనిచెప్పుదును ?

తే గీ॥ అలయహల్యను నుద్వాహ । మాడఁగోరి
యరిగె నాథుండు పెక్కునా । ళ్ళయ్యెఁగాదె
నేటికిని రాకయుండెను । బోటి! యింక
కేమికానున్నదో! మన । కెఱుఁగరాదు.

వాసం — దేవీ! ఈవిషయమై నీవంతగాఁ జింతింపఁబనిలేదు. అహల్యావివాహము సామాన్యముగా త్వరగా జరుగునదికాదు. విరించి యేర్పరచిన శపథంబు ననుసరించి, యెవ్వరు సంవత్సరములో భూమిం జుట్టివత్తురో వారేకదా యహల్యం గొందురు. ఆ కారణమున నీప్రాణేశ్వరుఁడా యుద్యోగమున వర్తించుచుండు.

శచి — వాసంతికా ప్రజాపతి నియమించిన గడువుదినము దాటినది.

వాసం — అట్లయిన నేఁడో రేపో తప్పకవచ్చును.

శచి — కాంతావ్యసనంబునందుఁ జిక్కినయాతఁడెట్టి యిడుమలపాలగుచుండెనో యని నా డెందమున సందియమగుచున్నది.

వాసం — అమ్మా! నేననిన నీకుఁ గోపమువచ్చును. జగన్మోహినియగు

నీవుండగా, నీతనికీవ్యసనమేల? ఆతఁడికార్యమునందుఁ బ్రవే శించుటకు నీవేలయనుమతించితివి?

శచి—చెలీ! ఏమిసేయుదును? పోవలదని నేనెంతయో బ్రతిమాలిచె ప్పితిని. ఏంతచెప్పినను వినక యరిగెను.

వాసం—అవును, నీవేమిచేయుదువు? (ఇంచుకయూరకుండి) మన మా కమలాకరతీరమున నెక్కంతకాలము విశ్రమించితము. (ఇంచుకనడచి ఇంద్రునిజూచి సంతోషముతో) దేవీ! దేవీ! అడుగో నీనాథుఁడు.

శచీ—ఏమినాభాగ్యము.

మణి—(ఇంద్రునితో) మహేంద్ర! కోపమునిగినది. నీసంతాపము మాత్రము బయటబెట్టకుము. సాధారణముగా భార్యలు తమ భర్తలితరవనితలను వలచి సంతాపమందుటచూచి సహింపరు

ఇంద్ర—ఆహల్యవిషయమై ప్రియత్నించుటకు నేనరిగితినని యామె కుఁ దెలియును.

[శచీదేవి-యింద్రుని సమీపించును]

శచీ—(ఇంద్రునిఁజూచి) నాథా! ఎన్నాళ్ళకుఁ గంటఁబడితివి.

మణి—అమ్మా! ఎన్నాళ్ళయిననేమి? నీకు సవతిపోరు లేకుండఁదప్పిన ది, ఇంతకంటె నీకు గావలసినదేమున్నది. ఇన్నాళ్ళనుండియు నీ కట్టిబాధగలుగునేమో యని నేను విచారించుచు నట్టిది కలు గకుండఁ జేయుటకై భగవంతుని శతవిధములఁ బ్రార్థించినాను నాకోర్కె సఫలమయినది. నీకు చింతలేకుండబోయినది. ఇంక నాకేమి బహుమతినిచ్చెదవో నీచిత్తము, నాభాగ్యము.

శచీ—(తనలో) మణికంధరునిమాటలఁ బట్టిచూడగా యహల్యోద్వా హము మఱియొకవిధముగా జరిగి నట్లు దోచుచున్నది (మణి

కంధరునిఁజూచి) మణికంధరా! త్రిలోకాధిపతియగు నీమహేంద్రునిప్రయత్నము విఫలమయ్యెనా యేమి?

మ.శి.—మరల నానోట పలికించవలయుననియా నీవిట్లడుగుట సాక్షాదిందిరాదేవి కైన యగుదానవు. అమరలోకసామ్రాజ్యలక్ష్మివి, అట్టినీవుండగా నెత్తిమీఁదకుంపటి యన్నట్లు, అహల్యను గూడ తేదలఁచిన యీతనిప్రయత్నము సాగునా?

వాసం—మణికంధరా! నీతల్లి! నీకు బాల్యమున నెంతవసపోసినదోగాని, అబ్బబ్బా! ఏమి! ఈవాగుడు,

మణి—వాసంతికా! నాదివాగుడా నేనేదైననుఁదలంచినచో నీవలె గుడగుడాలోచన సేయువాడనుగాను. కుండబ్రద్దలుకొట్టినట్లు మాటనే చెప్పుదును.

వాసం—నీవు చాలా ఘనుఁడవు.

మణి—నాఘనత నీకేమి తెలియునుఁ తెల్లవారిలేచినదిమొదలు రాత్రి పక్కయెక్కువఱకుచాటూచీపురుఁచేతఁబట్టుకొని తిరిగేదానవు.

వాసం—ఆడజన్మమెత్తిన ప్రతివారికిని నిదితప్పదు.

మణి—నీకర్మమట్లుగాలినదిగాని ప్రతివారిని ననకు.

వాసం—ప్రతివారిమాటయేల? నీభార్యసంగతిఁ జెప్పుము.

మణి—నాభార్యజన్మములో చీపురుచేతఁబట్టియెఱుగదు. ఇంటిపనియంతయు నేనేచేసికొనిపోవుచుందును. ఒకవేళ యెప్పుడయినను నవసరమైనచో నావిషయమై యామె చీపురుపట్టుకొనును.

ఇంద్రు—మణికంధరా! నీకుచీపుశుద్ధిసేయుటకేనా?

మణి—అప్పుడప్పుడామె నాకు చీపుశుద్ధియుఁజెంప శుద్ధియుఁజేయుఁచుండుటచేతనే, నేనిట్లుంటిని. లేనిచో, నేనీసరికెంతటి కాంతల స్వయంవరములకు వెళ్ళియుందునో, యెందరివనితలను వివాహములాడియుందునో?

శచీ—మణికంధరా! నీపరిహాసవాక్యము లికఁజాలింపుము. (ఇంద్రునిఁ జూచి) ప్రాణేశ్వరా! నగరములోనికి రాకుండనిటదడయుచుంటివేల?

ఇంద్రు—రమణీ! నేనువచ్చుచుండ, నీమణికంధరుఁ డక్కడదారసిల్లినాఁడు. ఈతని వినోదభాషణముల వినుచుండుటచే నాలస్యమైనది.

శచి—ప్రాణేశ్వరా! అహల్యంగూర్చిన నీప్రయత్నము సఫలముకాలేదని నీముఖము దెల్పుచున్నది.

ఇంద్రు—(తనలో) నాపరితాపమిూ మెకిప్పుడు బయలుపెట్టరాదు. (ప్రకాశముగా) సుందరవదనా! అహల్యంగూర్చిన విచారమునామనమున నావంతయులేదు; కాని,

చ. అమరవిభుండు జేసిన ప్ర । యత్నముసాగగలేదటంచులో
కమునను గేలిసేయునని । కాంతరో, యివ్విధిఁజిత్తమందునే
నమిత విచారమందెదను । నంతియెకాని యహల్యగూర్చి నా
కు మదినిలేదుచింత నవ । లోయజపత్రవిశాలలోచనా.

మణి—నీచింతగూర్చి యుచ్చటఁ బ్రశ్నించినవారెవరు? (శచింజూచి) అమ్మా! ఈసంగతియంతయు విశ్వాసెందుకు? గృహమునకేగి నవీకప సావకాశముగ, మాట్లాడుకొనవచ్చును. (ఇంద్రునిఁ జూచి) మహేంద్రా! అట్లుచూడుము.

తే. గీ. కోపమున నాదుభార్యచేఁ । జీపురూని
శక్తిరూపము ధరియించి । సాహసమున
నన్నుబాదుసమయమున । నామొగమున
నెట్టిచాయనిల్చునో యిప్పు । డట్టిచాయ
దాల్చి చనుచుండెద్యుమణి యు । స్తగిరికడుగో.

ఇంకమన మింటికిఁ బోవుదమురండు (అందఱును నిష్క్రమింతురు)

రంగము.

[గౌతమునియాశ్రమము, ప్రవేశము, గౌతముడు, అహల్య.

అనుబంధము. (5)

గౌత—

ఉ. కోమలి చేలవాచు బహు । గుంజడదారిని నన్నుఁ గూడి యు
ద్దామమ్ముగోరగాదియుత । ధారుణిబత్రిఫలోపహార దీ
క్షామహిమంబునుంటిని వకట । సర్వధరాతలభూరిరాజ్య ల
క్ష్మీ మహనీయుఁడై కొనిన । జెందవుగా యిటువంటిదుఃస్థితుల్.

అహ—ప్రాణేశ్వరా! నీవు జడదారివగుము. మహారాజువగుము. అగ్నిహోత్రునిసాక్షిగ నన్ను నేను పెండ్లాడితిని. నీవే నాకు దైవంబవు. భవద్విమలచరణారవింద సేవతప్ప నన్యమేమియు నాకవసరము లేదు.

గౌత—సతీమణీ! నీవాక్యమెంతయో నాకు సంతసము గొలిపినది. కాని

సీ. వాసయోగ్యంబైన । భవనంబులుండవు,
రమణీయమగు కుటీ । రములె గాని
వీనులకింపైన । వీణారవము లేదు,
భయముగొల్పెడిమృగా । ర్భటులెగాని
కడుపార భక్షింప । గాభోజ్యముల్ గల్గ,
వనితఫలాకందమూ । లములెగాని
పవళించుటకు మేట । పానుపులుండవు,
శిలలదర్భశయన సం । తతులెగాని

తే. గీ. హాయిగా విహరింప సు । ద్యానవనము
లుండవు భయంకరమ్మగు వ । నోర్విగాని
యక్కట! తపసినా నన్నుఁ బెం । డ్లాడినట్టి
సత్ఫలంబిదియా నీకు ? సారసాక్షి.

ఏమహారాజునైనను నిను వివాహమాడియుంటివేని, యెట్టిసౌఖ్యములఁ
బొందుచుండుదానవో కదా!

తే. గీ. బ్రహ్మపుత్రివి సౌందర్య । వతులయందు
నగ్రగణ్యవునైన నీ । వకట గిట్టి
హస్తుడనయిన నన్ బెండ్లి । యాడి సౌఖ్య
మేమి యొందఁగఁ గంటివిగదా । యువిదబోఁడి.

అనుబంధము. (6)

అహా — నాథా! నిస్పృహుఁడవై యట్లనుకొనవలదు. అశాశ్వతము
లగు సౌఖ్యముల నే నాశించుదానను గాను. మహాతపోధనుఁడవగు
నీవు నాకు భర్తవగుటయే, నాపూర్వజన్మఫలమని తలంచెదను.

తే. గీ. ధనము గల్గువాఁడైన ని । ర్ధనుఁడెయైన
శీలవృత్తరహితుఁడైన । చెనటియైన
గామవృత్తుండెయైనను । గాంత కెపుడు
పతియె గతియంచు దలపంగ । వలయుఁగాదె

శాంత — నాతిమణీ! నీచిత్తవృత్తి కెంతయు సంతసించితిని.

తే. గీ. సతికి బతికంటె మఱియొండు । గతియు లేదు
పతికి సతికంటె వేఱొక । ఫలము లేదు.
పుష్పమును తావియొకటై । పొలుచుకరణి
వెలది! యిరువురు నేకీభ । వింపవలయు.

సంపత్కరమును, బ్రహ్మసుఖాస్పదంబును, శ్రేయస్కరమును నగు పతి
సేవకంటెఁ బడఁతికిఁ దపము లేమున్నవి,

తే. గీ. కాంతునకు సేవఁ బొనరించి । కాదె జగతి
మున్ను సావిత్రి దేవతా । ముఖ్య యయ్యె
గాన, రమణిరో పాతివ్రత్యము । కంటె నితర
వ్రతము వ్రతమని మదిలోఁ దలఁచుమమ్మ.

పతికనుకూలవతియై వర్తించుసతియే సాధ్వియనఁబడును.

సీ. వరసుమస్తోమయుక్త వర్తనమైభవ్య,
మహితవాసనదోప్పు మగువ మగువ
పంకజస్పర్శన భావార్తయైపతి,
సన్మానముపహించు చానచాన
ఘనపావనస్ఫూర్తి గోనిని జేసిప్రియ,
చర్యానుగుణమైన శ్యామ శ్యామ
జనకసత్మవిచార మునుబూనకీర్తిస్థి,
తాత్మయైమనునట్టి యతివ యతివ

తే. గీ. వల్లభామోదకరభా వమునసంద
మగుసతీమణియేసతి యగును; నిట్లు
జగతివర్తించుభామయే సాధ్వియనెడి
పేరఁబరగియశముగాంచు పెంపుమీఱి.

అనుబంధము (7)

అహ—నాథా? సాధ్వీలక్షణములు నీవలన నెఱింగి నేను ధన్యనైతిని.
నీవు తపోధనుఁడవై కాషాయాంబరములఁదాల్చియుండఁగా నే
చీనీచీనాంబరముల ధరింపనేల? ఈ భూషణంబులేల? నేను
గూడ నారచీరె గట్టి నీపాదసేవఁ జేయుచుందును.

గౌత—సతీమణీ! నావలె నీవుగూడ నుండనేల? నీవేషము నాతప
మున కేమియు నంతరాయము గలిగింపదు.

అహ—

ఉ. ఆర్యులటన్న సువ్రతము లన్నను దేవతలన్న శాశ్వతై
శ్వర్యములన్న నిర్మలయశంబులటన్న శుభంబులన్న, స
త్కార్యములన్న భాగ్యసుకృతంబులటన్నను నాకునీవెయో
యార్య! త్వదీయదివ్యపద వాంఘ్రిసుసేవయె నేను గోరెదన్.

గౌత — రమణీ! నీవు కృతార్థురాల

ఉ. మామకభాగధేయగరి । మంబున నాకును బత్నివైతివో
తామరసాయతేక్షణ ము । దంబున జేకుఱె నెంతయైన
త్యామితవైభవంబు వెస । నశ్వగ్రతాఖ్యుడ నౌదు నింక నీ
భూమిని నిన్ను గూడి ముని । పుంగవనామము దాల్చి సుందరీ.

మదీయదివ్య తపఃప్రభావంబున భవదభీష్టములు నెఱవేఱుచుండును.

అహా — కృతార్థురాల నయితిని.

గౌత — సతీ! స్నానార్థమై నదికేగి రావలయును గదా! రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

అహల్యాశాపవిమోచనము

ద్వితీయాంకము

రంగము (1)

[ఇంద్రలోకము - మందిరమున - ఇంద్రుడు - ప్రవేశము]

అనుబంధము (8)

ఇంద్రు—(తనలో) చిత్తమును శాంతపథమునఁ బెట్ట నెంతప్రయత్నించినను సూటికిలుగకున్నదికదా! ఆయహల్యా సౌందర్యాకృతినాకన్నులకుఁ గట్టినట్లున్నది.

సీ. పల్లవాధరికేశ ॥ బంధంబు వీక్షింప
సారంగపాళి సా ॥ క్షాత్కరించు
నబ్జాతదళనేత్రి ॥ యమలవాక్యంబుల
సరణిగాంచహరి ప్రి ॥ సన్నమొందు
నంగనామణిముఖం ॥ బవలోకమున సేయ
నలుమొగంబులవేల్పు ॥ నిలుచుముందు
చకితాక్షిదేహ సౌ ॥ ష్టవ మెంచినను హేమ
వర్ణంబుగుఱియు బ్రి ॥ వాహమగుచు
తే. గీ. భామపదముల దలపోయ ॥ వారిజముల
గరిమగను పట్టు సుందరి ॥ గమనమెంచ

రాజహంసవ్రజంబులు రహినిడోచు
నింక నాకాంత సౌందర్య మెన్నఁదరమె.

ఆశరదిందు ప్రతిమానసుందర వదనారవిందయగు నహల్యం గూడక నేనుజీవింపఁగలనే?

అనుబంధము (9)

[మణికంధరుడు-ప్రవేశము]

మణి——(ఇంద్రునిఁజూచి-తనలో) ఈమహేంద్రుఁడు సర్వమునుమఱచి, చిత్తమంతయు నహల్యయందే చేర్చియున్నాఁడు. ఒకముని వివాహమాడిన యాకాంతకై యీతడింత పరితాపమందనేల? ఇది యెవ్వరైనవిన్న నవ్వకుందురనియైన తలంపక యున్నవాడే! అమరలోకసామ్రాజ్య లక్ష్మీనాథుండగు మహేంద్రుఁడొక్క సామాన్యవనితకై యిట్లుమోహావశుండై సమస్తకార్యములను మఱచెనని యమరులెల్లరును గేలిసేయరా? (ఇంచుకయాలోచించి) ఇంతకును దీనికిఁ గారణమా దిక్కుమాలినమన్మథుఁడు, వానికేమియుఁబనిలేదు. ఎప్పుడుఁజూచినను నిట్టికృత్యములనే సేయుచుండి స్త్రీపురుషులనో యేడిపించుచునే యుండును. వానిధాటకు నెట్టివారును నాగఁజాలరు.

తే. గీ. కామరహితులైనను మోక్షకాములైన
నిశ్చలాత్మకులైనను నిపుణులైన
వివిధవేదాంత శాస్త్రార్థ విదులైన
దర్పకుని బాణహతులకు దాళఁగలరె.

తే. గీ. దవశిఖిని నార్పవచ్చుఁ గ్రూ తాంబునిధిఁ
కోర్వవచ్చును; ఘోరమృత్యువునుగెల్వ
వచ్చు; గరళంబుఁగ్రోలంగ వచ్చుగాని
కామునివిశిఖరాహతిఁ గడవలేరు.

ఆమన్మథుని జయించినచోఁ బ్రపంచమంతయు గెలిచినట్లు.

చ. గురులనుగొల్చి వేదముల ఽ గూఢతరార్థ మెఱుంగనేల; శ్రీ
వారిని భజింపనేల యమ ఽ రాపగలోమునుగంగనేల; సాం
పరయగ బుణ్యతీర్థముల ఽ నన్నియుభక్తినిమెట్టనేల; యా
మరుని జయించునట్టి యల ఽ మానవుడే కడు ధన్యుడయ్యెడిన్.

(ఇంచుకయూరకుండి) కానిమ్ము. ఆమన్మథుఁడీయింద్రునిచే నెట్టినాటక మాడించుచుండునో చూచుచుండెదనుగాక! (మూలడాగియుండును)

ఇంద్రు—(తనలో) అక్కటా! ఎక్కడనున్నను యహల్యా సౌందర్యా కృతి నాచిత్తమును నాకర్షించి వేయుచున్నది.

సీ. ఏచాయకునుబోన ఽ నాచాయఁగనిపించు,
మదిరాక్షి సుముఖేందు ఽ మండలంబు
నేపంచ కేగిన ఽ నాపంచఁగననౌను;
బాలతి క్రీగంటిచూ ఽ పులపసందు
నేక్రేవకునుబోవ ఽ నాక్రేవదోచును,
నీలకుంతలఘన వే ఽ ణీభరంబు
నేయూరకరిగిన ఽ నాయూరఁజూడనౌ,
కోమలాంగియురవ ఽ క్షోజపక్తి

తే. గీ. భళిర! ఏప్రక్క కరుగ నా ఽ ప్రక్కయువిద
హంసనడకల గతికాన ఽ నగునికేమి
సేతు; వెలదిసౌందర్యంబు ఽ చిత్తమందు
గాఢధైర్యలతల్ గోయఁ ఽ గాఁ దొడఁగె.

మణి— (తనలో) మన్మథునిచేతిలో నీమహేంద్రుడు కీలుబొమ్మయైనాడు. అహల్య పరదారయని యైన జ్ఞానమీతనికి లేకపోవుచున్నదే. "అత్యుచ్ఛ్రియః పతనహేతుః" అన్నట్లు అంతకంతకీ వ్యామోహమధికమై తుదకీతనిని నఱుగంటించునేమో యని సంశయించుచున్నాను.

ఇంద్రు—అయ్యో! విరించి చేసిన శపథంబుననుసరించి యహల్య గౌతముని కైకొనెనుగాక! నిశ్చయముగా నామె కాతనియందు జడదారియం దిచ్చ లేదని నాకు నమ్మకము గలదు. అట్టిచో నేని మ్మొడకు రాకుండ, గౌతమాశ్రమప్రాంతమునందే వర్తిలుచున్న చో, నెప్పుడో సమయము గనిపెట్టి యమ్మగువ మిన్న నన్ను గృపాదృష్టిని వీక్షింపక యుండునా?

మ. తరుణిం బాసి యిటేల వచ్చితిఁగటా । తద్వక్త్రముం గాంచు చా
సరసన్ వర్తిలుచున్న నా సతికటా । కుసుమాస్త్రశోభిల్ల, న
శ్వరలీలన్ నన్నొకసారి గన్గొనినచో । మన్మానసాలీక దు
ర్భరమోహాంబు సుమంత పోవుగద, నే । రాఁ జెల్లునే వెట్టినై.

ఆపద్మాక్షిముఖిని వీక్షింపనిచో నా మేను బ్రాణములు నిలుచునని తోఁచదు. (ఇంచుక యూరకుండి) అక్కటా! ఈమన్మథుఁడు నాపై దాడివెడలెనే!

ఉ. చిత్తజుఁడాత బాణముల । చేఁగ నుడస్సిన నాకు మున్ను నే
హా త్రిశచీయటంచు సతి । నంచిత ప్రేమను బిల్చునట్టు లే
నిత్తరి బిల్వఁబోవగను । నేమి విచిత్రమొ గాని నాకు నా
చిత్తరియాయహల్య మది । చేరఁగ వచ్చుచునుండె నక్కటా.

(మన్మథునుద్దేశించి) హా! మన్మథా! నన్నేల యీరీతి బాధించెదవు. ఒక్కింత కాలము నీశరవర్షము నాపై నాపి, నామనంబు జూఱగొన్నయహల్యపైగూడ గుప్పితివేని నేను కృతార్థుడనగుదును. (ఆకాశమువంక జూచి)

తే. గీ. ఆవనిఁ జారచోరులకు ధై । ర్యంబు సడల
కుముదసంతతి కెల్లను । గోర్కెలీఁగ
గాముకజనుల చిత్తముల్ । గలఁచివేయ
జంద్రుఁ డుదయించెఁ గాంతిని । సాంద్రుఁ డగుచు.

ఓహో!

తే. గీ. చల్లదనము నొసంగును ౹ చంద్రుఁడనుచు
జనములాడు వాక్యంబుల ౹ సత్యమయ్యొ
జల్లదనమింతయును లేదు ౹ చంద్రునన్ను
మింటఁగనుఁగొన్న నాకును ౹ మంటఁగాదె.

తే. గీ. నన్నుహాసింపఁగాఁజాలి ౹ నట్టియహ
ల్యకై యత్నమొనరించి ౹ యందలేక
పోతివిఫలంబని యలుకఁ ౹ బూనినన్నుఁ
దాపవార్ధిని ముంచుట ౹ తగునె చంద్ర.

అక్కటా! మన్మథుఁడు తనమామయగు నీచంద్రునిసహాయమునుగొని మమ్మింత వేధించుచున్నాఁడు. (మన్మథునుద్దేశించి)

తే.గీ. మామయగు నాకుశశియని ౹ మదినిఁబొంగు
చుంటివంతియే; యానిజం ౹ బుదెలియవయి
తకట! యాతండు నీవైరి ౹ య్యెఁగరళ
కంఠుజడలోన దూరుట ౹ గాంచవేమి.

మారా! నేను నీకుఁ జుట్టమనగు ననునైన భావింపక యుంటివే. (ఆలోచించి) నేనెంత వెఱ్ఱివాడను.

తే. గీ. అఖిలదేవతాముఖ్యులై ౹ యశము నెంతొ
గాంచునీవారికే పార ౹ గతములేని
కట్టడివి మార నీకు నేఁ ౹ జుట్టమునని
చెప్పుకొనుటెల్ల నానోరి ౹ చేటుగాదె.

మ. హితులన్ బంధులఁదల్లిదండ్రులవెసన్ ౹ హృద్వ్యాధిశంకింపక
ప్రతిమకార్యముబూని గాసిల నొన ౹ ర్పన్ జెల్లునేయంచునో
రతినాథా! నను దూరనేమిటికి సాం ౹ ద్రప్రీతితో నీవు సం
తతముం జేయు నిశాటమైత్రి యదివ్య ౹ ర్థంబౌనె లక్ష్మీసుతా.

చ. అనిశముబల్మధువ్రతసు ‖ గాఢ్యుడనై మధుమత్తశీలజీ
వనకలిపైకగంధవహ ‖ వాహుడనై కరినాత్మకుండనై
వనచరపాళిసాయమున ‖ బంధువధం బొనరించుచుండు నీ
మనమున నేవిధంబున స ‖ మంగిత సత్కృపపుట్టుమన్మధా.

చ. అతిరతివిప్రయోగుల మ ‖ హా మదచిత్తుఁడవౌచు వేచు దు
ర్మతివని కాదెనిన్నును, ను ‖ మాపతికోప పరీతచిత్తుడై
తతనయనాగ్నికీలికల ‖ దగ్ధునిఁజేసెను గాకయున్న నీ
వతనికి వైరివేయటుల ‖ హానిమొనర్పగ మాకుమారకా.

(ఇంచుక యూరకుండి) అబ్బా! ఏమి ఈతాపము అహల్యావనజాక్షీ ముఖారవిందము వీక్షింపినఁగాని చల్లారదు. హా! యహల్యా! యహల్యా! (మూర్ఛిల్లుచున్నాడు)

మణి—(తనలో) అహల్యపైనున్న మోహమీతనిని ప్రపంచమునే మఱపించుచున్నది. ఈతడింత వివేకశూన్యుఁడయ్యె నేమోకదా? ఇందులకే పెద్దలుమోహముగుడ్డిదియని చెప్పిరి. కాకున్నచో దేవేంద్రుఁడేమి? పరదారను గామించి యాకీలినిసర్వమును మఱచి యుండు టేమి? ఈతడెప్పుడుచూచినను నహల్యరూపమునే వర్ణించుచుండును.

సీ. అలివేణికుటిలకుం ‖ తలములశ్లాఘించు,
చంద్రాస్యముఖకాంతి ‖ సంస్తుతించు
జలజాక్షివీక్షణ ‖ చలనంబు నుతియించు,
కంబుకంధరగళ ‖ గరిమబొగడు
పల్లవకరహస్త ‖ వైభవంబునుమెచ్చు
జక్రిస్తనివరకు ‖ చములఁబొగడు
తలిరుబోడిఘనని ‖ తంబమ్ములను నెన్ను,
గలికిపాదజలజ ‖ ములఁగణించు,

తే. గీ. ముదమువహియించు, బంకించు ॥ భూరిశిరము
దరుణి జేసినధాత చా ॥ తురినిదలఁచు
బంచశరజాత శరజాత ॥ భగ్నుడగుచు
నీమహేంద్రుండహల్యకై ॥ యేమివింత,

(ఇంద్రునిసమీపించి) మిత్రమా! మహేంద్రా!

ఇంద్రు—(కన్నులదెఱవకయే) నాపాలిటియహల్యయానేమి?

మణి—నీకు జగమంతయు నహల్యమయముగానున్నది కాబోలు. చాలుఁ జాలు, లెమ్ము.

ఇంద్రు—(చూచిసిగ్గుపడుచు) మిత్రమా! నీవా? ఈసమయమున నేలవచ్చితివి?

మణి—ఏమి! రాకూడదా! అహల్యయియ్యెడ కరుదెంచునాయేమి?

ఇంద్రు—ఈనిర్భాగ్యున కాభాగ్యము గూడనా?

మణి—ఈనాకలోక సామ్రాజ్యము లేకపోయినను నహల్యనొకసారి దియఁజూచినఁ జాలుకాఁబోలు. ఆహాహా! ఎంతయవివేకివైతివి.

శా. లేలే పెద్దలునీకుబుద్ధిఁ దెలుపన్ ॥ లేకుందురే యీపురీ
వారిం జేరవొ ధర్మమార్గనిరతిన్ ॥ వాంఛింపవో కానిచో
నీరీతిన్ బరదార, లోఁ దలపగా ॥ నీవెంతువే, యక్కటా
సారాచారమొ! ధర్మకార్యమొ! యికన్ ॥ జాలింపుమీ కోరికన్.

అను 10

నేనిట్లు బలికితినని నాపై నాగ్రహింపవలదు. నీశ్రేయస్సు గోరినవాడను గనుక జెప్పితిని.

ఇంద్రు— సఖుఁడా! మణికంధరా! నాస్థితింగూర్చి యేమిచెప్పుదును?

మ. తరుణీకోమలపద్మపత్రనయనన్ ॥ ధ్యానింపగానే కటా
స్మరుఁడుగ్రుండయి వేడితూపులడరిం ॥ పన్ దచ్చితాస్త్రాళి, చె

చ్చరబాధింపఁ దదీయబాధకు ధృతి నీశ్శ్రీహీనచిత్తుండవై
ధరపైవ్రాలితి నీవిధంబునను మిత్రా! యేమి వాక్రుచ్చెదన్.

మణి—చాలుఁజాలు, ఎవ్వరైనవిన్న నవ్వెదరు. ఏడి! ఆమన్మధుఁడు, భయభక్తులులేక నీవంటివారలఁ గూడ వేచుచున్నాఁడు. పోని మ్ము, బ్రహ్మచారుల నెవ్వరినైన బాధించుచుండినచో నంతగా వానివిషయమై యాలోచింప నవసరములేదు. ఆ, అనునప్పటి కిగడ గడఁగాడుచుఁ జేతులుకట్టుకొని యెదుట నిలఁబడు, యూర్వశి, మేనక, రంభ, ఘృతాచిమొదలగు నమరవేశ్యలును, బట్టపుదేవియగు శచియునుండఁగా, పరదారయగు నహల్యంగూడుమని నీకీరితిని బోధసేయునా మదనుండెచ్చటనుండెనో నాకుఁజూపుము. జుట్టుపట్టుకొని యీడ్చుకొనిపోయి నాగృహిణి యొద్ద నిలబెట్టెదను. చీపురుకట్టతో నీపుశుద్ధిఁజేసి యెన్నఁడును నిట్టిపనులు చేయనని పించి విడిచిపెట్టును.

ఇంద్ర—అధికసంతాప వార్ధిలో మునిఁగియున్న నామదికి నీపరిహాస వాక్యములు నాటునా?

మణి—పరిహాసవాక్యములుగావు. నావలన దోషమున్నను లేకపోయినను, ననుదినమును ప్రాతఃకాలమునఁ గాల్యకృత్యములు దీర్చుకొనినపిదప, మాయావిడ నన్ను శృంగారపుకట్టతో రెండుదెబ్బలుకొట్టి ముద్దాడుచుండుట యాచారము. నేను నీమూలము నమతియొకసారి యామెసేయు దండనకుఁ బాత్రుఁడనుగావలసివచ్చినది.

ఇంద్ర— అక్కటా! నామూలమున నీవు భార్యచే దెబ్బలుతింటివా? ఈవింతయేమి?

మణి—వింతయేమున్నది? నీవు నాకాప్తసఖుండవని నాభార్యకుఁ దెలియునుగదా! ఈసంగతియట్లుంచుము. ఎట్లు తెలిసెనోగాని,

యహల్యకై నీవందుచున్న పరితాపమును గూర్చి వినెను. "ఆరునెలలు స్నేహముజేసిన వారు వీరగుదు"రని పెద్దలు చెప్పిరి. పరదారకై పరితాపమునొందు నింద్రునకు నీవు హితుఁడవై యుంటివి. నీవుగూడ నట్టికృత్యముల నెప్పుడైన సేయఁదలంచెదవేమో "యని, మిత్రమా! చెప్పిన నమ్మెదవో, నమ్మవో, నేను మధ్యాహ్నమున భోజనానంతరమున, తిన్నతిండి సమస్తము 'జీర్ణం జీర్ణం వాతాపిజీర్ణ" మగునట్లు దేపనిగ ఒకగంటసేపువ అకు బాధికట్టుకొన్న భార్యవ్రుఁడఁగా, బరకాంతలగూడుటకై తలంపవలదు" అని మేఘగంభీర స్వరముతోఁ జెప్పెను.

[తెరలో]

ఏమే! వాసంతికా ఇంతప్రొద్దుపోయినను ప్రాణేశ్వరుఁడు శయనమందిరమందే యుండెనా?

మణి—మిత్రమా! కోపమునిఁగినది. శచీదేవి యిట్లు వచ్చుచున్నది. నీపరితాప మామెకుఁ దెలిసినచో నామెహృదయమున, బుండుమీఁద కారము జల్లినట్లుండును. లేచి కన్నులు దుడుచుకొని కూర్చుండుము.

ఇంద్రు—మణికంధరా! మాటలసందడిని నాపరితాపమును గూర్చి యామెకుఁ జెప్పెదవేమోసుమా!

మణి—నేను వెఱ్ఱివాఁడనని తలఁచితివా యేమి? (తనలో) రహస్యములు దాచుటలో నాయంతటివాఁడు లేఁడు. రెండవనారదుఁడనే.

[శచిప్రవేశించును]

శచి—(ఇంద్రునిఁజూచి) ప్రాణేశ్వరా! ఇంతరాత్రియైనను భోజనమునకు లేవక శయనగృహమునందే యుంటివేల?

ఇంద్రు—దేవీ! నర్మసఖుండగు మణికంధరుఁడేదియో చెప్పుచుండఁగా వినుచుంటిని.

మణి—(తనలో) పాపాలభైరవుడను నేనుంటిని గదా. (ప్రకాశముగా) అమ్మా! నా సంభ్రమణ నీ వెఱుఁగని దేమున్నది? మనస్సులో నే దైన చింతయున్న వారి కాకలి యుండదుకదా!

ఇందు—(తనలో) ఈతఁడు నిస్సందిగా నాగుట్టును బయలు పెట్టును కాబోలు.

శచి—త్రిభువనాధీశ్వరుడగు నీతనికిఁ గూడ చింతయేనా?

మణి—ఇట్టిమహారాజాధిరాజులకే చింతలధికముగా నుండును.

తే. గీ. పాలననుగూర్చి యొకచింత పగఱపైకి
వత్తురేమొయనుచుఁ జింత ప్రజలసుఖము
లందుమార్గంబు నీక్షించు నట్టిచింత
యన్నిచింతలకంటెను నతివకొఱకు
పడెడుచింతయధికమౌచు బరఁగుఁగాదె.

శచి—ప్రస్తుతము నాప్రాణేశ్వరునకు శత్రుబాధ యేమియు లేదు. పరిపాలనావిషయముంగూర్చి యాందఱును శ్లాఘించుచునే యుండిరి. నీవు చెప్పిన చివఱచింత యీతని కేమైన నున్న దేమొ నే నెఱుఁగను.

మణి—తల్లీ!

తే. గీ. మబ్బులోపల ప్రొద్దును మనసునందు
నాటియున్నట్టియూహయు నీటిజాడ
యాకసంబునఁ బులుకేగు నట్టి త్రోవ
గన్గొనఁగ ధాతకైన శక్యంబుగాదు.

శచి—మణికంధరా! నీవు చెప్పినట్టిమాట నిజమే (ఇందునిఁజూచి) మనోహరా! నీ కేమయినఁ జింతయున్నచోఁ జెప్పుము.

ఇందు—సాక్షాదిందిరాదేవి కెనయగు నీవు శ్రేయసివై యుండగా, చింతకూడనుండునా?

మణి—(తనలో) ఈయిచ్ఛకపు మాటలకేమిలే.

శచి—నాథా! ఎట్లయినను నీ మొగము విచారాక్రాంతమై యున్నట్లు తోఁచుచున్నది.

ఇంద్రు—సతీ! మతేమియును లేదు.

మణి—అమ్మా! మధ్యాహ్నము మేము నందనవనమున కేగినప్పుడు వేడిగాలి తగులుటచే నట్లుండనోపు.

శచి—మణికంధరా! నాథుఁడీ దినంబున శయనమందిరమువిడిచి యావలకేపోలేదు. నీవుగూడ నసత్యములాడుచుంటివా!

మణి—(తనలో) టంకము అతకలేదు. జారిపోయినది. (ప్రకాశముగా) తల్లీ! మొన్నమధ్యాహ్నం వేడిగాలికి.

శచి—మణికంధరా! ఎక్కడిమాట.

మణి—పదిదినములక్రిందట మృణ్మయపాత్రిబగులగొట్టితినని నవ్వుచు నాభార్య నావీపుపైగొట్టిన దెబ్బలనొప్పియింకను నట్లేయున్నది.

ఇంద్రు—రమణీ! ఈపరిహాసవాక్య ప్రియునితో నేమి?

శచి—నాథా!

తే. గీ. భూరిముదమున రాజిల్లు మోమునేఁడు
వాడియుండెను నిశియందు బద్మమట్లు
చిత్తమంబొకకాంతకై చింతఁజేర్చి
యున్నవిధమునాకును దోఁచుచున్నదిపుడు.

మణి—అబ్బబ్బా! యెంతమాటఁ బలికితివమ్మా తల్లీ! మామహేంద్రునియెడల నట్టివిధ మెప్పుడయిన గనిపెట్టితివా?

శచి—అహల్యను నెట్లయినఁ గైకొనఁదలచి యష్ట కష్టములందుటనే నెఱుఁగనా?

మణి—(తనలో) ఆయహల్యయేయింతకొంపతీసినది. (ప్రకాశముగా) అమ్మా! నీవావలించిన ప్రేవుల లెక్కదుదాఫు.

అనుబంధము (11)

శచి—నాథా! అహల్యంగూర్చిన చింతయేనా నీమనంబున నాటియున్నది. ఇంకను నామెంగూర్చి పరితాపమేల?

మ. వరియించెంగద గౌతముఁ బ్రమతి, యవృద్ధాత్ముకుంబైయుంక నీ
కరణిన్ జంతిలనేమిలాభమగు లో కంబిద్ది యాలించినన్
బరిహాసంబొనరింపదే యిటు సుప ర్వశ్రేణికిన్ నాథుఁడే
పరదారన్ గని మోహమొందెననుచున్ భావింపగా వల్లభా.

ఇంద్రు—మగువమిన్నా! మణికంధరుని పరిహాసవాక్యములామాటయు. దదనుగుణముగా నీవు నన్నడుగుటయు సరిపోయినది.

శచి—నాథా! ఇట్టిసంగతి దాచినను దాగదు. నీమొగము చెప్పుచున్నది

మ. శి—(తనలో) మొగముజూడఁగనే మోకాళ్ళవాపు తెలియదా యేమి?

శచి—(ఇంద్రునిఁజూచి)

ఉ. చెప్పకయుండినన్ వినుము చెప్పుచునున్నది నీ మొగంబెయా
నొప్పులకుప్పపైననిటు లూరకచిత్తము జేర్చితంచు;నీ
కిప్పని చెల్లదంచు నిపు డెంతయు జెప్పగ సాహసించునా
తప్పుశమింపుమీకృపను ధర్మముగాదిది ప్రాణవల్లభా.

మణి—(తనలో) ఈమె నిజము గనిపెట్టినది. ఈమె వాక్యము లీతని చిత్తము నేమయినఁద్రిప్పఁగలుగునేమో. (ఆలోచించి) మఱే! ఇట్టి విషయము లందెవ్వరు చెప్పినను ప్రయోజనము లేదు.

శచి—(ఇంద్రునిఁజూచి) నాథా! నావాక్యములకుఁ బ్రత్యుత్తరమీయవేమి?

ఇంద్రు—సతీ! నీవేల యూరీతిఁ బలికెదవు. (తనలో) ఇట్లుఁజెప్పెదఁగాక. (ప్రకాశముగా)

ఉ. ఏనల యింతిఁ జేకొనఁగ నెంతయు యత్నమొనర్చినాను గా
నీనగుశాటు నాకొదువ నీరజనేత్రి నహల్యనిచ్చె నా
మానికి ధాత యేమనుదు మానసమందునఁ జింతదీనికిన్
బూనితిగాని నాతికయి పొందుదునే పరితాపమింతయున్

అష్ట దిక్పతులు సేవింప, మహావైభవము నందుచు, నమర లోకము పాలించు నన్నుఁగాదని యాయహల్యను గౌతమున కొసంగి ధాత నన్నుఁ జిన్నబుచ్చినందుకుఁ జింతించుచుంటిని. ఈపరాభవాగ్ని యెట్లు జల్లారునాయని మార్గమరయుచుంటిని.

మణి—మిత్రమా! ఇందు ధాత ననవలసిన పనియేలేదు. ఆతఁడు తన ప్రతిజ్ఞ ననుసరించి చేసినాడు.

శచి—నాథా! ఆమాట నిశ్చయము. ఇంక నహల్యా నామమును మనమున మరచిపొమ్ము.

ఇంద్రు—(తనలో) త్రిలోక సౌందర్యవతియగు నాయహల్యను మఱచిపోవుటా! ఏమాయోపాయము చేతనైన నాసుదతిం గూడక జీవింపగలనా?

అనుబంధము (12)

శచి—మనోహరా! వివాహము గాకయున్నచో నామెవిషయమై యేప్రయత్నము జేసినను జేయవచ్చును. ఇప్పుడామె గౌతముని పత్నియైనది. ఒకవేళ నామెంగూర్చి నీపట్టి ద్రోహచింతనైన మనంబునఁ దలపెట్టియుంటివేమో? అట్టి దేదియుచు సేయవలదని నాప్రార్థన.

మణి—(తనలో) నీవు చెప్పిన వినునా? మొట్టికాయ తగిలినఁగాని బొప్పికట్టదుకదా!

అనుబంధము (13)

శచి—

చ. పరువునశించుఁగీర్తియెడఁ బాయును మానసమందుఁజింతచే
కురును, బుధుల్ హసింతుర్, నిజకోమలి గుందును; బంధువర్గమున్
గరుణఁద్యజించి దూరుదురఘంబును గల్గును గాన నెందునున్
బరవనితారతంబు గుణవర్యులకున్ తగునే మనోహరా.

ఇంద్రు—రమణీ! నేనవివేకి ననియా నీతలంపు.

మణి—(తనలో) అబ్బో! రోషముగూడనా! (శచీదేవింజూచి) తల్లీ! చాలా ప్రొద్దుపోయినది. ఇంటికి జేరుకొనక పోయితినేని, యీరాత్రి మాఆబిడ నాకు పిండము పెట్టక యుండుట సరి కదా! వీపుమీద నగారావాయిద్యముతో, పెద్దలను జ్ఞాపకం చేయును. (ఇంద్రునిఁజూచి) మహేంద్రా! ఇంటికి నెమ్మదిగా చేరుకొందును. ఆజ్ఞనొసంగెదవా? నీవుగూడ, రెండుమెతుకులు కొఱికి, స్వస్థతగాయన్య విచారము విడిచి శయనింపుము. ఆరు బయలున మాత్రము పరుండవలదు. ప్రస్తుతము నీవున్నస్థితికిఁ జంద్రకిరణ ప్రసారము వికటింపఁగలదు.

ఇంద్రు—నీవు పరిహాస వాక్యయుక్తిగల వాడవు.

మణి—ఇంక నేఁబోయి వచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

శచి—నాథా! భోజనమునకు లెమ్ము.

ఇంద్రు—ఇదిగో! వచ్చుచున్నాను.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

రంగము (2)

[గౌతమాశ్రమ ప్రాంతవనము:— ప్రవేశము:—ఇంద్రుఁడు]

ఇంద్రు—(తనలో)

చ. ఘనకచయా యహల్యనిట * గ్రమ్మఱజూచుట యుక్తమంచు, నే
ననుకొనినట్లు నామనము * నందొక కోరికబుట్టఁ జేసి; మా
తనయుఁడు బోధసేయుచుఁ బ * దాఁ వయ్యంచును నెట్టుచుండ; న
వ్వనిత మెలంగు నిమ్మెడకు * వచ్చితిఁ జెచ్చెర, మోహమేర్పడన్.

ఇదియే గౌతమాశ్రమ ప్రాంత వనము. ఇచ్చటనేను వేచియుంటినేని, యమ్మెలనాగ, పుష్పాపచయార్థమైనను రాకయుండునా ?

ఉ. అచ్చరమచ్చకంటుల నెయి * యారము లారసియుంటిఁగాని, నా
కిచ్చజనింపదమ్మె తర * ళేక్షణ నిన్ను కన్గొనంగనే
యిచ్చజనించె దైవకృతి * మెవ్వఁడు దప్పగసేయునంచు నే
నచ్చగఁ గాంతకున్ నుడివి * నన్ విడకోరికఁదీర్పకుండునే.

[తెరలో]

మునిపత్నీ ! అహల్యా ! ఆదెసకుఁ బోవుదము. రమ్ము.

ఇంద్రు—(విని) ఎవ్వరివో ! స్త్రీవాక్యములు వినవచ్చుచున్నవి.
(పరికించి) ఎవ్వరివోయననేల ?

చ. అకలంకోజ్జ్వలగాత్రియై వెలయునా * యంభోజపత్రాక్షి మా
మక సమ్మోహకళా విశేషములు బెం * పంజాలి భాసిల్లు నా
చకితాక్షీమణి యా యహల్య, మదభీ * ష్టంబిప్డు చేకూర్ప, నెం
చి, కృపన్ వచ్చుచునున్నదంచు మగడున్ * జిత్తంబునం దెంచెదన్.

అనుబంధము (14)

(చూచి) అదిగో ! ఆమె సఖీపరివృతయై యిట్లే వచ్చుచున్నది. ఆహా ! ఏమి ! ఈ సౌందర్యము.

సీ. అల దేవదానవు ♦ లబ్ధిమథించుచో
తనరారుమోహినీ ♦ తరుణియనఁగ
భారతీ పతితన ♦ పౌత్రికిఁ జూపరచినఁ
బాలుపొందు జాలిఁ దాల్చు ♦ బొమ్మయనఁగ
వార్షికాంబుదసమ ♦ వాయాంతరంబున
దీపించు క్రొమ్మించు ♦ తీవయనఁగ
సుమశరాభిఖ్యను ♦ సార్థకంబుగఁ జేయు
మరుచేతినాలవ ♦ శరమనంగ

తే. గీ. సఖియతోఁ గూడి ముచ్చట ♦ సల్పుకొనుచు
వనవిహారము సేయంగ ♦ వచ్చెనదిగో
నామనము చూఱగొన్నట్టు ♦ నాతిమిన్న
యందముల పేటి, యాయహ ♦ ల్యావధూటి.

(ఇంచుక యూరకుండి) ఈమెతోఁ గూడ చెలికత్తెగూడ వచ్చియున్నది. ఒంటిగనున్నచో నాప్రియత్నమున కనుకూలముగ నుండును ఇప్పుడు నేనేమి సేయుదును? కొంతవడి కా వృక్షము చాటున వేచి యుండెదఁగాక.

(వృక్షము చాటున కేగును.)

[అహల్య విశారదతో ప్రవేశించును]

అనుబంధము (15)

విశా—చెలీ! అహల్యా! దురంత లతాంత సితాంత సౌరభాక్రాంత దిగంతంబును, నాగత నిరంతర దక్షిణవాత పూర్ణరోధోంతంబును, భృంగకోకిల శుకారవ చాలితదాంతసంతతి స్వాంతంబును నగు నీవసంతమెంతయు సంతసమైనఋతువుగదా!

అహ—అవును. ఈఋతువునందే వనములు కనులపండువగ నుండును. అటులాడుము.

తే. గీ. సకలసురముని రాజపూ । జానిదాన
ములు మిళిందవజ్రనిధాన । ములుస్వదర్శ
నప్రభేదిత విరహిలో । కప్రతాన
మానములు సూనములువొల్చె । మహితరుచుల.

విశా—బ్రహ్మపుత్రీ ! మార్గాయాసమున డస్సియున్న పాంథులకు జల్లనినీడనిచ్చు యీవటవిటపి యెంతవిశాలముగ నావరించి యున్నదో కంటివా ?

ఇంద్రు—(తనలో) నేనిచ్చట నుంటుటయూ చెలికత్తెచూచెనా యేమి? అట్లయిన నేమైనమోసము సంభవింపగలదు. (మఱింతచాటున కేగును)

అహ—విశారదా! విమల సలిలాసారంబగు నాకాసారంబునుజూడుము తత్కాసారతీరమున మీనంబులఁబట్టుటకై, దొంగతపముసేయుచు వేచియున్న బకంబులఁగంటివా ?

ఇంద్రు—(తనలో) నన్ను వీరుచూడలేదు. వెంటనే చెలికత్తెలేకున్న యనుకూలముగనుండి యుండునుగదా !

విశా—అహల్యా ! వానికేమిగాని, అటుఁజూడుము. చిలుకముక్కులచే నొక్కబడి కెంపురుచు లీనుచున్న దాడిమీఫలంబులును, మార్గాయాస సంజనితతృష్ణావిదారణములగు నారికేళఫలములును, కందర్పకుతన విశిఖములకుఁబకునుపెట్టు, కదళీతరువులనుండు లేతయాకులును, మాధవపూజార్హంబులగు మాధవీపుష్పములును, నెల్లెడనల్లిబిల్లిగనల్లుకొనియున్న మల్లెతీవెలనున్న పూలును, మిగుల సువాసనచే నెగడు పొగడులును, మరువుచేతి భాకులనంబకు గేదంగులును, గలిగి విలసిల్లు నావనప్రదేశమెంత రమణీయముగ నున్నదో !

అహ—విశారదా! మనము వచ్చి కడుదడవయినది. స్నానార్థమై నది కరిగిన నాథుండు వచ్చుచుండును.

ఇంద్రు—(తనలో) అక్కటా! ఈమె యాశ్రమమున కరుగును కాబోలు.

అహ—విశారదా! నీవాయుపవనమునకరిగి, యింను, బరిపక్వఫలము లసంగ్రహించి. యాశ్రమమున కరుగుచుండుము. నాథునిపూజార్థమై నేపుష్పములు గోసికొని యాదారిని వచ్చెద.

విశా—మంచిది. (నిష్క్రమించును)

అహ—(పుష్పములు గోయుచుండును.)

ఇంద్రు—(తనలో) చెలికత్తె యరిగినది. ఈమె యొంటిగనున్నది. ఇది యేమంచి సమయము. నేనీమె నెకుటఁబడెదగాక.

తే. గీ. అమరలోకవిభుఁడు నేడ హల్యఁజేరి
తనదుకోర్కి దీర్చుకొనఁగఁ దలఁచెఁగాన
గాముడా! ముందునడుపుమీవు కరుణఁబూని
కాంతకునుగూడ మోహంబుఁ గలుగఁజేయు.

(అహల్యను సమీపించును.)

అహ—(ఇంద్రునిజూచి) కొంచెము దూరముగాఁబోయి (తనలో) ఎవ్వరీపురుషుఁడు (పరికించి) ఓహో! ఈతఁడ మరలోకప్రభుండయిన మహేంద్రుఁడు. ఈతడిచ్చటికిరాఁబనేమొకదా! (ఆలోచించి) ఏమైన నాకేమిభయము నాపనినేను జేసికొనెదగాక. (పుష్పములు గోయుచుండును.)

ఇంద్రు—(తనలో) ఈమెనన్నుఁ జూచియుఁ జూడని చందమున శిరమువంచుకొని పుష్పములఁ గోయుచున్నది. పలుకరించెదఁగాక. (ప్రకాశముగా) యోహారత్నమా! కుశలమా!

అహ—(తనలో) ఈతనికి నేనేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తును. (ఇంచుక

యూరకుండి) నిష్కల్మష చిత్తనగు నేనితనితో మాటలాడి నంతమాత్రమున దోషమేమి సంభవించును. (ప్రకాశముగా) మహేంద్రా! త్రిలోకనాధుండవగు నీరాకచేనేమము ధన్యుల మగుదుము ఇచ్చట కనతిదూరమున నున్న మాయాశ్రమమున కరుదెంచి నానాధునిచేఁ బూజలందు, పొమ్ము.

ఇంద్రు—(తనలో) అహా! ఏమి యీ వాక్చాతుర్యము. ఈమెకు నాపై నిశ్చయుండుటచేతనే నన్ను దమ యాశ్రమంబునకు రమ్మని యాహ్వానించుచున్నది. (ప్రకాశముగా)

అనుబంధము. (16)

చ. వనితరో పూజకేమి! పెఱ ♪ వాడనె, యట్లొనరింప; నేటికిఁ
ఘనశశినేల నీనగు మొ ♪ గంబునుగాంచితి మోదమబ్బె; నా
జననము ధన్యతంబొరసె ♪ సత్యముచెప్పెద లోకమందునా
కెనయగు ధన్యుఁడెందువన ♪ జేక్షణ లేడును మాటలందుఁగన్.

నాకు వేఱే పూజలు కావలయునా? సుధంజిలుకు నీవాక్యము లేచాలు.

అహా—నీకుఁదాపసులన్న భక్తికదా. అందుచే మాతొడల గౌరవమున నట్లు బలికెదవు.

తే. గీ. అమరపతివైన నీవు మా ♪ కతిధివగుచు
నుండుమీ నేడు మాయింట ♪ నొప్పమీఱ
నీదుపదవికిఁ దగినట్లు ♪ మోదమలర
జేయ లేకున్న, నెట్టులో ♪ చేయఁగలము.

ఇంద్రు—నీయధీనమున నున్నప్పుడు నీవెట్లు జేసినను సంతసమే. నీకరుణఁ గోరియే కదా యిట్లువచ్చితిని.

మ. ఘనునింజూడఁగఁగోరుచాతక, మిను ♪ గాంక్షించు జక్రంబుజం
ద్రునిఁజూడంగఁ జకోరియుండలచు సం ♪ తోషంబుతో నెప్పుడున్

నినునామానసపక్షిచూడఁ దలచున్ । నీవెట్లుభావింతువో
వనితాకోమలపద్మపత్రినయనా । పద్మేందుబింబాననా.

అహ—(తనలో) ఈతని పలుకుల యందలి యర్థమునాకు దెలియుట లేదు. (ప్రకాశముగా) చింతామణి, కామధేనువు, కల్పవృక్ష మిత్యాది మహాసంపదలం దులఁదూగు మహేంద్రునకు మావంటి మునిపత్నులఁ జూచినందువలన నేమిప్రయోజనము కలదు?

ఇంద్రు—రమణీ! నీవట్లు తలంచెదవుగాని నేనట్లు దలంచెదనా? త్రిజగన్మోహనమైన నీసౌందర్యము చాలదా?

అహ—(తనలో) ఓహో! ఈతఁడిట్లు బలుకుచుండెనేమి చెప్పుమా!

ఇంద్రు—నారీమణీ! నిన్నుఁజూచిన నాకెంతయు విచారమగుచున్నది.

ఉ. కోమలి! యిట్టిభంగిబడు । గుజ్జడదారినిగూడి యెట్టులు
ద్దామమృగోరగాదియుత । దారుణబత్రిఫలోపహారదీ
క్షామతినుంటి వీవకట । సర్వధరాతలభూరిరాజ్యల
క్ష్మమహానీయుఁ జేకొనిన । జెందుకు వేయిటువంటి దైన్యమున్.

అహ—మహేంద్రా! ఈశరీర మెవ్వరికి సేవజేయుటకై సృష్టింపఁబడినదో వారికే జేరునుగదా! దీనికై విచారమేల?

ఇంద్రు—ఇవ్విషయమున నీజనకుఁడగు బ్రహ్మయెంతయు నవివేకియై వర్తించినాడు.

తే. గీ. దొండపండునుదెచ్చి సం । తోషమెసఁగ
కాకిముక్కునకును గట్టు । కరణినిన్ను
గౌతమునకిచ్చెనీతండ్రి । గాకయున్న
నతడునీదుసుందరతకుఁ । దగినవాడె.

అహ—అమరరక్షకుఁడవగు నీతో నేను ప్రతిభాషింపరాదుగాని, మునీంద్రుల మహిమ యెఱుంగుటకు సామాన్యులు శక్తులుగారు

మదీయపురాకృత పుణ్యవశముననే గౌతముండు నాకుఁబతి యైనాఁడు.

ఇంద్రు—(తనలో) నాపలుకులొకదారిగను నీమె పలుకులొకదారిగను నున్నవి. (ఆలోచించి) కాదు కాదు. స్త్రీహృదయ మగమ్యము. పురుషులు తమ వలపును బయలు పెట్టినంత త్వరితముగా స్త్రీలు బయలుపెట్టరు. (ప్రకాశముగా) కురంగాక్షీ! మునీంద్రులు ప్రభావము గలవారే. కాని నీసౌందర్యమునకు తాపసిసతివైయుండుట తగదని నాయభిప్రాయము.

అహ—(తనలో) ఈతని హృదయమదియొక విధముననున్నట్లు తోచుచున్నది. (ప్రకాశముగా) మహేంద్రా! ఇప్పుడీ యనవసర ప్రసంగమేల?

చ. గళమునఁ దాలిబొట్టులలిఁ గట్టినయంతఁడువాఁనియైననున్
లలితకళావిలాసుఁడయి నన్ మతిగ్రుడ్డియైననున్
దులువయెయైన, వాఁడె, నవతోయజనేత్రికి దైవతుల్యుఁడై
విలసిలుఁగాదె యియ్యదివివేకివినీకు నెఱుఁగకున్నదే.

ఇంద్రు—(తనలో) ఈమె నాయభిప్రాయము నొక్కింతయు గ్రహింపక మాటలాడు చున్నది. నేను విఫలమనోరథుండనగుదునా యేమి? ఇంతటితో నేను నిరాసవహింపనేల? ఎట్లయినను నేనీమెంగూడుటకేకదా వచ్చితిని. కానిమ్ము నామనోభీష్టము నెమ్మదిగా బయలు పెట్టెదఁగాక!

అహ—(తనలో) ఈతనితో మాటలాడుచు నిక్కడ నేను తడయనేల. ఆశ్రమమున కరిగెదఁగాక.

(పోబోవును)

ఇంద్రు—(తనలో) ఓహో! ఈమెయరుగఁ దలంచు చున్నది. (ప్రకాశముగా)

మ. తరుణీ ! దూరపథ శ్రమాగతుఁడనై దాక్షిణ్యమే పారఁగా
బరికింపందలపోయకుండుటకిఁ భావ్యంబౌనె నీదివ్యస
త్కరుణావాహిని దానమాడుటకుఁగా దావచ్చియున్నాఁడ; సుం
దరి నీచిత్తమునాకు భాగ్యమిఁక వాదంబేల కావింపఁగన్.

అనుబంధము. (17)

నారీరత్నమా ! ఇంకనా నిశ్చయాభిప్రాయ మెఱింగించెద వినుము. భవదీయ దివ్యసౌందర్యము నాచిత్తమును నాక్రమించుటం జేసి, యవ్విరించి నిన్నిచ్చుటకుఁ గావించిన శపథంబును గెలుచుటకుఁ బ్రయత్నించితినిగాని, కృతకృత్యుండగా లేకపోయితిని. ఇయ్యది నాదురదృష్టమే యని భావించుచు, నాటినుండియు, నీపైననే చిత్తమునిలిపి, యెప్పుడైన నిన్నుఁగలిసికొని, నాయభీష్ట మెఱింగించితినేని దప్పక తీర్చెదవను యాశతో నుంటిని. జగన్మోహనమైన నీవిగ్రహమును మరల నేటికిఁ జూడఁగంటిని.

అహ—(తనలో) ఈతని యుద్దేశమిప్పుడు సంపూర్తిగఁ దెలిసినది. అక్కటా ! అమరలోక సార్వభౌముఁడగు నీతఁడెట్టి యకార్యమును జేయఁదలంచినాఁడు. ఇంకనితనికి నేను తగువిధమున నెమ్మదిగాఁజెప్పి చిత్తమునట్టి యధర్మోద్యోగమునుండి తప్పించెదఁగాక. (ప్రకాశముగా) పురందరా ! నీవెంత వెఱ్ఱివాడవయితివి. అమరలోకవిభుని చిత్తముగూడఁ గలంచునంతటి సౌందర్యముగలదాననా నేను ? ఇయ్యది నాపాపముకాబోలు.

ఇంద్రు—(తనలో) భళిరా ! ఈమె వాక్చాతుర్యమున కెంతయు మెచ్చవచ్చును. (ప్రకాశముగా)

తే. గీ. మూడులోకంబులందున ముగ్ధలందు
నేనె సౌందర్యవతినంచు నింపుమీఱ

జెప్పుటకుమాటలుగానిట్లు జెప్పితపుర !
తరుణీమదమయ్యెఁ జమత్కారమునకు.

పల్లవాధరీ ! మూఁడులోకములయందే కాదు, పదునాల్గులోకముల యందును నీకెనయగు సౌందర్యవతి లేదు. అట్టి నీసౌందర్యమే కదా, యమరనాథుఁడనగు నన్ను దాసునిగాఁ జేసినది.

అహ—చాలు. చాలు. పాకశాసనా !

అనుబంధము. (18)

మ. క్షితిలో లేరె సతీమణుల్ నవవయ శ్శ్రీరూపలావణ్య జృం
భితలీవృత్ వరియింపఁగోరినను గూ ర్మిన్ గందమూలాశన
వ్రతనై నారలుగట్టితాపసకు పీ రఙ్గోణీభంగి సం
తతముల్ వర్తిలుచున్న నన్నుఁ దలపన్ ధర్మంబె దేవేశ్వరా.

మ. సతతంబున్ విబుధుల్ భజింపఁగ మహా సామ్రాజ్యలక్ష్మీధురీ
ణతఁ బెంపొందిన దేవభర్తవయి వ న్యగ్రాసదీనాకృశీ
కృతగాత్రిన్ వరమౌనిపత్నినినన్ గీర్తింబెడంబాయ నీ
గతిఁగామింతువె ధర్మమానె? యిదిలో కంబెల్ల హర్షించునే.

ఇంద్రు—(తనలో) ఓహో ! ఈమెమాటల వలన నాకోరికయీ
డేరుననియే తోఁచుచున్నది. (ప్రకాశముగా)

మ. గురువుల్ దిట్టగనిమ్ము ప్రాణసఖులున్ గోపింపఁగానిమ్ము; నా
వరనారీమణిగుందనిమ్మమర సా భాగ్యంబునన్ వీడి యిం
కొరునిం జేరగనిమ్ము, నాహృదయమున్ దోక్కింతయున్ భీతిగాం
చ; రహిన్ నీవుకృపన్ ననుంగనినచో శాతోదరీసుందరీ.

(ఇంచుక సమీపించి)

ఉ. బాలసమీరచైత్రులిరు పార్శ్వములన్ భజియింపఁగేకి హెం
పాళిపికధ్వజన్యవిర లాగ్నటిపాటిలనాత్మకార్ముక

జ్వాలతిక క్శితాస్త్రనివ హంబును సంధిలజేసె మన్మథుం
డోలలనామణీ యింకను నాప్పఁగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి బ్రోవుమా.

(సమీపించును)

అహ—(దూరముగాఁబోయి తనలో) ఈతఁడు మితిమీఱి సంభాషించుచున్నాఁడు, నేనోక్కింత గట్టిగ జెప్పవలెను. (ప్రకాశముగా) మహేంద్రా! నీవమరలోకనాథుఁడవు. సమస్తధర్మముల నెఱింగినవాఁడవు. ఒకరికి బుద్ధిఁ జెప్పఁ దగిననీవే యిట్టి యధర్మకార్యాచరణోద్యోగమునఁ బ్రవేశించిన నేమనుదును? పరకాంతలఁ గోరుట పాపంబని యెఱుంగవా? అవివేకమునఁ జేసి యట్లునుడివితివి. నీవట్టి యాశ నాపై విడిచివచ్చినదారిం బొమ్ము. ఇట్టియకార్యములందుఁ బ్రవేశించుచు దుష్కీర్తిపాలుగావలదు.

ఇంద్రు—రమణీశిరోమణీ! ఇట్టి సరససంభాషణచే నేలకాలయాపనము సేయుదువు.

తే. గీ. అతివరో నాదుచిత్తంబు నరయఁగోరి
పలుకగానేల నీకు నీ భంగి వినుము
వలపుగలుగుటచేఁగాదె వచ్చినాడ
జాగుసేయంగఁ దగదిఁక సరగరమ్ము.

(సమీపించును.)

అనుబంధము (19)

అహ—(ఇంచుక కోపమున) శృతిమించి రాగమున బడినది. పరవనితల నిట్లు గోరుకేనా అమరలోక సామ్రాజ్యము బ్రహ్మ నీపాలు జేసినాఁడు? ఇది యధర్మమని నీకుఁ దెలియదా? నీవు నాకలోక సార్వభౌముండవని యింతవఱకును గౌరవభావమున

హించి మాటలాడితివి. నీవు సంభాషణకుఁగూడ ననర్హుండవు.

ఇంద్రు—ఇంతీ! నీవట్లు బలికిన నేనేమనఁ గలవాఁడను.

మ. తరుణీ దేవసమూహమంతయు సము న్నద్భక్తి సేవింపఁగా
వరనాకంబును నేలు దేవపతి యీ భంగిన్ మహాదీనుఁడై
కరుణం జూడఁగ నొక్క కాంత నడుగం గా నిట్లు వాక్రుచ్చునే
సిరిరాగాలును నొప్పువారుకలరే శీతాంశుబింబాననా.

అహ—(కోపముతో) నీవెంత సేయుదువు. నీ దేవపదవి యెంత సేయును. నన్నెవ్వతెగాఁ దలంచితివో.

అనుబంధము (20)

ఇంద్రు—తరుణీ! నేను నీకు దాసుఁడనే యని వచించితినిగదా!

అహ—ఇంకనైనను నీవు బుద్ధిని మఱలించుకొని పొమ్ము. అమరలోక సామ్రాజ్యము మఱికొన్ని దినములఁ బాలించుచు సౌఖ్యము లందఁదలచినవాఁడవేని యిట్టి దుష్కృత్యముల సేయఁ దలంపకుము.

ఇంద్రు—సుదతీ! నీతోఁ జెల్మి నాకు దేవపదవికంటె నెక్కువ యని నమ్ముము.

అనుబంధము (21)

అహ—ఇంకను నీవట్టి సంభాషణ మానవుగదా! నే నీసంగతి విపుల జపతపోగరిష్ఠుండగు మన్నాథున కెఱింగించితినేని, నిన్నును, దేవలోకమునుగూడ నిమిషములో భస్మము సేయును. నీతో నింక సంభాషింపరాదు. పొమ్ము.

(నిష్క్రమించును.)

ఇంద్రు—అయ్యో! రమణీ! నీకై యింత శ్రమపడిన నామనోరథ మీడేర్పకుండఁ బోవుట న్యాయమా. (ఇంచుకయూరకుండి) అక్కటా! నే నీయువిదంగూడక యెట్లు దాళువాఁడ (ఆలో

చించి) త్రిభువనాధీశ్వరుఁడగు నేనొనర్చిన ప్రయత్నంబు విఫలంబగునా? అట్లు గాకూడదు. నే నీప్రాంతమునందే యుండి యేమాయోపాయముచేతనైన నాయభీష్టమును దీర్చుకొందుఁగాక!

(ఇంచుక నడచుచున్నాఁడు.)

[మణికంధరుఁడు:—ప్రవేశించును.]

మణి—(తనలో) అబ్బబ్బా! ఏమిఎండ! తొమ్మిదిగంటలకే యింత తీక్ష్ణముగ నున్నది. ఈసూర్యుడు నదురు బెదురు లేకుండఁ దన చండకిరణముల నాపైఁ బ్రసరింపఁజేయుచున్నాడు. ఇందురుని వ్యాపారముకాదు కాని, మధ్య నాకెత్తిమీదకు వచ్చినది. గుడిలోని లింగము మ్రింగిన పూజారివలె నుండినట్లే యుండి యిందుర్రిఁ డెక్కడకో దేగవలె నెగిరిపోయినాఁడు. ఆత నిజాడ నరయుటకు శచీదేవి నన్ను నియమించినది. ఈతఁడు నాకిప్పు డెక్కడ దొరుకును. (ఆలోచించి) ఆతడహల్యావిషయమున గట్టి పట్టు బట్టినాడు. ఒకవేళ యీయాశ్రమప్రాంతముననే దొంగ వేషముతో డనో తిరుగుచుండును. (నడచుచు) అబ్బా! ముల్లు కాలో గ్రుచ్చుకొనినది. ఓమహేంద్రుడా! నీమూలమున నాకెంత యవస్థ వచ్చినదయ్యా! నీవెక్కడ నుంటివయ్యా! ఈముల్లు నన్నొక్కయడుగైన నవతలకు బెట్టనీయకున్నది. ఓ యిందుర్రిఁడా! యిందుర్రిఁడా! నీవు కనఁబడినచో, నాభార్య యొప్పుకొన్నచో గ్రామదేవతకు బదికొబ్బరికాయలు కొట్టి పసుపు కుంకుమ యిస్తాను. (కూర్చుండును.)

ఇంద్రు—ఎవ్వరివో కేకలు వినవచ్చుచున్నవి. అందునా నామము సంబోధించినట్లు వినవచ్చె. ఇచ్చట నన్నుఁ బిలుచు వారెవ్వరు? (ఇటునటుఁజూచి) ఓహో! నామిత్రుఁడగు మణికంధరుఁడే,

ఈలోఁ డిక్కడి కెట్లువచ్చెను ? నే నీపాంతమున నుందునని యెట్లు గ్రహించినాఁడోకదా ! (సమీపించి) మిత్రుఁడగు మణి కంధరుఁడా యేమి?

మణి—అమ్మయ్యా ! ఇంద్రుఁడవేనా నాయనా ! కంటబడినావా. చంపివేసితివి. నీకొఱకు కొండలు, గుట్టలు, మిట్టలు, పల్లములు, డొంకలు, పొదలు, రుప్పలు, తప్పలు యేమి వెతకుచుంటినయ్యా ! కాళ్ళలో అన్నిముళ్లే. కదలలేకుండ నుంటిని.

ఇంద్రు—మిత్రమా ! నీవిచ్చటి కెట్లు వచ్చితివి?

మణి—ఎట్లు వచ్చితినా? నీభార్యపంపిన వచ్చితిని.

ఇంద్రు—నేనిచ్చట నుందునని నీవెట్లు గ్రహించితివి?

మణి—నాకు దివ్యజ్ఞానమున్న సంగతి నీవెఱుగవు కాబోలు. అది యట్లుంచుము. తల్లి పుట్టిల్లు సంగతి మేనమామయొద్ద నాదా పఠిీకము ! ఎక్కడ నాకలోకము. ఎక్కడ భూలోకము. అహల్యకొఱకే కదా యింతదూరము శ్రమపడివచ్చితివి. చాలు చాలు. ఇంక నేను నిన్నువిడువను. నీవెక్కడఁ గనఁబడిన నక్కడనుండి, యెట్లున్న నట్లే వెంటనే దొంగను పట్టుకొని వచ్చునట్లు తీసికొని రమ్మని నీభార్య యాజ్ఞాపించినది. పద. పద.

ఇంద్రు—(తనలో) నారాకకుఁ గారణము నాభార్య గ్రహించియుండును. కానిమ్ము. రోటఁ దలదూర్చి రోకటి పోటునకు వెఱవనేల ?

మణి—మిత్రమా ! ఇంతదూరము వచ్చినందుల కహల్యా సందర్శనమైనదైనదా?

ఇంద్రు—సఖుఁడా! సఖీసృతమైన యామెను యింతకుమున్నే వీక్షించితిని.

మణి—"కొంగైన దగిలిన కొంతవాసి తీఱునను సామెతయున్నది కదా! ఇంతటిలోఁ బురమున వచ్చునట్లైనా?

ఇందుమతి—(తనలో) నాయుద్యమము నీతని కెఱింగింపకయుండి, నేటి కిచ్చటనే కాలము గడిపించి, రాత్రి యహల్యావిషయమై మాయఁబన్నెదఁగాక! (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! మార్గాయాసమున నీవు మిక్కిలి డస్సియుంటివి. నేటి కీవనమున మనము విశ్రమించి రేపరుగుదము. రమ్ము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

అహల్యాశాపవిమోచనము.

తృతీయాంకము.

రంగము:—[గౌతమాశ్రమ సమీపమున ఇంద్రుఁడు, గౌతముని వేషముతో ప్రవేశము.]

ఇంద్రు—(తనలో) నేను ప్రయోగించిన, మాయయందు గౌతముఁడు చిక్కె, యాతఁ డిప్పు డాశ్రమము విడిచి స్నానార్థమై నది కరుగకుండునా? నేనిచ్చటనే వేచియుండి, యీతఁడరుగుట జూచి నేనాశ్రమమును బ్రవేశించెదఁగాక! గౌతమాకృతితోనున్న నన్నహల్య యావంతయు గుర్తింపజాలదు.

అనుబంధము (22)

తే. గీ. చిత్తమా! నీవు తొందరఁ జెందబోకు
గడియలోన నహల్యను గాంచఁగలవు
గాంచి నీకోర్కెఁ దీర్చుకో గలవు; ధన్య
వయ్యెదవు నేఁడు తప్పక యతివవలన.

(మన్మథుని నుద్దేశించి) కామదేవా? ఇన్నిదినములనుండియు నీమహేంద్రుని గీలుబొమ్మవలె నాడించితివి. కానిమ్ము. నీగర్వ మిప్పుడే యడఁగించెదను. (ఎదుటఁజూచి) అదిగో! ఆశ్రమద్వారము తీయఁబడుచున్నది. ఎందులకో! సరే నేనీచాటున నుండెద. (చాటునకేగి) అదుగో! గౌతమమునీంద్రుఁడు. ఈతఁడు నామాయంబడి స్నానార్థమై నదికే

యనుగుచుండనోపు. నేనొక్కింత కాలమాగి యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెదఁగాక. (ఇంచుకయూరకుండి) మహేంద్రుఁడు పట్టిన పట్టు విడుచువాఁడే. ఇఁక నేనాలసింపనేల. నేనింకఁ జొచ్చెదఁగాక! గౌతముఁడు మరలి రాకపూర్వము నేను కృతకృత్యుండనై యరుగవలయును. (ఆశ్రమ ద్వారముఁజేరి (ప్రకాశముగా) సతీ! సతీ!

[లోపలనుండి ఎవరువారు?]

ఇంద్రు—సతీ! ద్వారము దెఱువుము.

అహ—(తలుపుఁదీసి) నాథా! క్షమింపుము. ఎవరో యనుకొంటిని.

ఇంద్రు—(తనలో) నేనుగదా నాభాగ్యము ఫలించినది.

సీ. ఈదివ్యకాంత మ । హిత సుసుఖావాప్తిఁ
దగు వానిమేలును । బొగడనగునె
యీవిద్రుమోష్ఠిని । నెదఁదగిలినవాని
పరమసౌఖ్యంబు జె । ప్పంగవశమె
యీకాంతతోఁగూడి । యేకాంతమాడెడి
నరాత్ము పుణ్యంబు । దెలుపదరమె
ఈనాతితోఁగూడి । యెప్పుడు చరియించు
పురుషుని భోగంబు । బొల్పఁదగునె

తే. గీ. ఘూర, యీకంజనేత్రి నీ । యింద్రుముఖుని
నీజగన్మోహ నసురూప । నెలమిఁగూడి
యభిమత సుఖాంబునిధి నోల । లాడనట్టి
వాని జన్మంబు వ్యర్థమై । బఱగుగాదె.

అహ—(ఇంద్రునిఁజూచి) నాథా! నది కరుగక తిరిగ వచ్చితివేల?

ఇంద్రు—(తనలో) ఈమె నన్ను గుర్తింపఁజాలదు. (ప్రకాశముగా) ప్రొద్దు తెలియక బయలు దేరితిని. కాని, యనుదినము నేను స్నానార్థమై యరుగు వేళ గాలేదు. అది యట్లుండుము.

తే. గీ. వేళగాని వేళయిది యో విభ్రమోష్ఠి
భావజుండతి యేమొ నా పైన విరిశ
రాళివిడుచుచునుండెను; గాన రమణి నన్ను
ధన్యుఁ జేయు నీవును దలఁపు లిపుడు.

విజితేంద్రియుఁడనైన నాకీవేళగాని వేళ బుద్ధిపుట్టినందుకు నాశ్చర్యమగుచున్నది.

అహ—(తనలో) సాధుండెన్నఁడును నిట్లభిలషించినవాఁడు కాఁడు. నాకు మిగుల వింతయగుచున్నది. ధర్మమైననువధర్మమైనను పతియభీష్టము దీర్చుటయే పడతికి బరమశ్రేయస్కరము. (ప్రకాశముగా) నాథా! మీకోరిక దీర్చుటకన్న నాకుఁ బుణ్యమేమి కలదు? మీకృపచే నేను కృతార్థురాలనగుదును.

ఇంద్రు—రమణీ! నీపతిభక్తి కెంతయు సంతసించితిని. (కౌగలించుకొని తనలో) ఈయాలింగనసౌఖ్యము నన్ను దేహమును మఱపించుచున్నది. (ఇంచుక యూరకుండి) నేనాలసించితినేని మోసము సంభవించును. (ప్రకాశముగా) రమణీ! కాలహరణమునకుఁ దాళఁజాల. రమ్ము (అహల్యతో నిష్క్రమించును)

రంగము:—[మార్గమధ్యమున మణికంధరుఁడు నిద్రించుచుండును గౌతముఁడు ప్రవేశించును.]

గౌత—(తనలో) అక్కటా! కుక్కుటరవంబాలించి తెల్లవాఱవచ్చుచున్నదని తలంచి బయలుదేరితిని. వేగుచుక్కయే పొడువలేదు. నిద్రాసమయమున నాకు వినవచ్చిన కోడికూతయే నన్నిట్లు మోసపుచ్చినది. ఇది యర్ధనిశీథసమయము. ఇప్పుడు స్నానమునకరుగుట యనుచితము. (ఇంచుక నడువగా. మణికంధరునకుఁ బాదములు తగులును.)

మణి—(తొందరగా లేచి) ఓయి మృగేంద్రా! లేవయ్యా! యేదో మృగ ముకాళ్ళలో వచ్చి నన్ను తొక్కినది. ఈ యరణ్యములో నిన్ను వెదకుటకు నేనేల వచ్చితిని? (గౌతముని జూచి) ఓయి బాబూ! ఇది యేదో జడలబ్రహ్మరాక్షసుని వలె నున్నది నన్ను దీనివాతఁ బడఁ వేయకువయ్యా! మహేంద్రా! లెమ్ము లెమ్ము. (ప్రక్కజూచి) ఏడీ! ఇంద్రుఁడు! నన్ను నట్టడవిలో నొంటిగా విడిచి యెక్కడికి బోయితివయ్యా!

గౌత—(తనలో) ఈతఁడెవ్వఁడు? ఈయరణ్యమున నొంటిగా నిట్లు బరుండనేల? (ప్రకాశముగా) ఓయీ! నీవెవ్వరవు? భయ మందవలదు.

మణి—(భయమునటించుచు) నాయనా! నీవు మనిషివేనా! నన్ను మ్రింగవచ్చిన క్రూరజంతువు కావుగదా! నా కాళ్ళలో యింది వణుకు పుట్టుచున్నది.

గౌత—వెఱ్ఱివాఁడా! భయమందవలదు. నేను గౌతముండను జటి లుండను.

మణి—ఏమో! నీవు జటిలుండవో కుటిలుండవో! నాకింకను భయము తీరలేదు. ఈరూపములోనున్న ఘాతుకమృగము కావుగదా! వెనుక హిరణ్యకశిపుని సంహరించుటకొఱకు విష్ణుమూర్తి నర సింహావతారమెత్తినట్లు నన్ను జంపుటకై నీవీ మానవజడల బ్రహ్మవేషము వేయలేదుకదా. చెప్పుము. నా భార్యకు నన్ను దప్పఁ గాని నేను, నన్ను నమ్ముకొని నాభార్యయు నున్నాము. ఇంత వఱకు సంతానము కలుగలేదు. గోత్రమునిలుపు మార్గము జూడని దే నీవు నన్ను గుటుక్కున మ్రింగితివా, మాయింటి యజ మానురాలు యమలోకమునకైన వచ్చి నన్ను నీవు చిట్లు నట్లు వేయగలదు. కావున నన్ను రక్షింపుము.

గౌత—(తనలో) ఈతడొక పరిహాసవాక్యప్రియునివలె నున్నాఁడు. ఈతఁడింద్రునిఁ బిలుచుచున్నాఁడు ఈ సంగతి నరయవలయును. (ప్రకాశముగా) నీవింద్రునిఁ బేరొ్కనుచున్నావు. ఆతఁడుగూడ నిచ్చోట కరుదెంచెనాయేమి?

మణి—(తనలో) నాసఖుండగు మహేంద్రుఁడే కాంతకై నానావస్థలఁ బడుచుండెనో, యట్టి యహల్యకీతఁడు భర్త. ఇంద్రునిరాక నెఱింగించితి నేని నేమిహానికలుగునో. ఇట్లు బొంకెదగాక. (ప్రకాశముగా) నిద్రకన్నులలో లేచి భయమంది నేనేమిపలికితినో, యెవ్వరినిఁ బిలిచితినో, నాకేమి తెలియదు.

గౌత—నీపలుకులు చిత్రముగనున్నవి. పోనిమ్ము మహేంద్రునినీవెఱుంగుదువా?

మణి—ఒక్క మహేంద్రునే యెఱుఁగనేల? పదునాల్గు లోకములలో నున్నవారందఱను నెఱుఁగుదును?

గౌత—ఆతఁడుగూడ నీవెంట వచ్చినట్టు నీకేకలవలన నెఱింగి యడిగితిని.

మణి—వస్తే రావచ్చు. రాకపోతే రాకపోవచ్చు. మూఁడులోకములేలు మహేంద్రునికొకరి యాజ్ఞతో బనిలేదుకదా. అనవసరమైన మాటలకు జవాబు నీయవలదని మా గురువులవారు నాకుఁ జెప్పియున్నారు. ఇంక నేను నీతో మాటలాడఁజాలను.

గౌత—(తనలో) ఈతడెవ్వరో సరియైన సంగతియే తెలుపకయున్నవాఁడు. ఈతని మాటలవలన మహేంద్రుఁడిచ్చోట కరుదెంచినట్లు దోఁచుచున్నది. ఈసమయమున నాతఁడిచ్చటికేల యరుదెంచియుండును. ఈఇంద్రుఁడు నాభార్యయగు నహల్యం గూర్చి, వివాహమునకుఁగాక పూర్వము విరించి చేసిన శపథంబు మఱచి యామెను పాణిగ్రహణ మాడఁదలంచి, విఫలప్రయ

త్తుండయ్యెను. ఆకారణంబున నహల్యా విషయమై యీతండే మైన దురభిప్రాయము బూనివచ్చెనేమో! (ఆలోచించి) మహేంద్రుండు దుష్పథమున వర్తించునా? (ఇంచుకయూరకుండి) ఏమేమో నామనంబున నెక్కొంత యనుమానము పొడముచున్నది. నేనాశ్రమమునకే మరలెదగాక. (నడుచుచున్నాఁడు)

మణి—(తనలో) ఈయింద్రుండర్థరాత్రి సమయమున నన్నిచ్చట నొంటరిగడించి యెచ్చట కరిగినోకదా! ఏమాయోపాయముననైన నహల్యను వంచింపనేగియుండెనా. (ఆలోచించి) నాచిత్తము నకల్లొ తోఁచుచున్నది. ఆహా! జారునిచర్యలతి విచిత్రముగ నుండునుగదా!

సీ. తనచిత్తమూవంత । తరుణి, యెఱుఁగకుండఁ
దీయమాటల నెన్ని । తెల్పుచుండు
తానువలచుకాంత । యేనాటికి లభించు
నాయని విరతమున్ । దలఁచుచుండు
నే తెఱంగుననైన । నాతినిఁగూడంగ
బహుమాయలొనర్చుచు । బఱగుచుండు
నిరతంబు వెనువెంటఁ । జరియించుప్రాణ స
ఖునిగూడ వంచించి । దనరుచుండు

తే. గీ. గోడలనుదాటి; నెత్తైన । కొండలెక్కి
కాననప్రదేశంబులఁ । గడచు; నదుల
దాటు, కష్టముల్ కానగోట । మీటి; భళిర!
పరసతులఁగోరు జారుండు । ధరణియందు.

ఈయింద్రుండేదియో మాయంబన్నదలఁచియే గౌతమాశ్రమమునకేగి యుండును. దీనివలన నాతనికెట్టిహాని సంభవించునోయని డెందమున సందియము గలుగుచున్నది. కానిమ్ము. నేనతనిరాకకైయచ్చట వేచియుండును. (నిష్క్రమించును.)

గౌత—ప్రొద్దు దెలియక బయలు దేరితిని. (నడచి) ఇదిగో! ఆశ్రమము సమీపించితిని. నాచిత్తమున నేమి కారణమో గాని యది యొక విధమయిన దశ జనించుచున్నది. చిత్తము శంకాసంకులమై యున్నది. (ఎదుటఁ జూచి) అదిగో! ఆశ్రమము నుండి యెవరో వచ్చుచున్నారు. (పరికించి) ఎవరో! యనుకొంటిని? మహేంద్రుఁడే! ఔరా! ఇతఁ డెట్టి దుష్కృత్య మొనర్చినాఁడు.

[ఇంద్రుఁడు ప్రవేశించును.]

ఇంద్రు—(తనలో) కార్యసిద్ధిఁ బొందిన నేను గౌతముఁడు రాకపూర్వమే యాశ్రమము విడిచిపోఁదలంచితిని. విధికృతమున నాలస్యమైనది. అదుగో గౌతముఁడు. ఈతఁడు స్నానమున కరుగకుండనే వెనుక మరలివచ్చినాఁడు. అక్కటా! ఇప్పుడేమి సేయుదును?

తే. గీ. ఏనొనర్చిన పనిదూష్యమైనదికద
యితఁడు తాపసోత్తముఁడు నాకెట్టి శాప
మిచ్చునో తోఁచకున్నది యేమిసేతు
ధాతకృతమును తప్పింపఁ దరమెయొకట.

గౌత—(కోపముతో నింద్రునిఁ జూచి) ఓయీ! మహేంద్రా! నీయమరలోక సామ్రాజ్యపరిపాలన మీవిధముగఁ బరిణమించినదా!

చ. తెలతెలవారవచ్చెనని తెల్పఁగ నన్ను; కోడివై చుమే
ల్కొలిపితివే? మదీయసతిఁ గూడఁగ దుర్మద! చిత్త! నిన్ను నుర్వ
జలజభవుండు దేవపురనాథునిగా నొనరించియుంట, యిం
దులకెయటంచు నెంచితివె దోషముగానిది యెంచకుంటివే.

ఇన్ని దినంబుల నుండియు, నీవు మహాపూజ్య చరిత్రుఁడవని నిన్ను గౌరవభావంబునఁ జూచుచుంటిని గాని యిట్టి దుష్కృత్యముల సల్పువాఁడవని యెఱుఁగనైతిని.

అనుబంధము (23)

తే. గీ. కన్నుగానక నీవధో / గతినిఁబొంద
జేసితేయిట్టుగల్గునే / చిత్తవనము
లంతముఘన జపతపముల / నాచరించు
తపసులేమి సేయుదురంచు / దలచితేమొ.

మునిపుంగవుల తపోమహిమయైన యెఱుఁగకపోయితివా? ఓరీ! నేడు నిశ్చయముగా నలిగితినేని, యమలోకములోఁ గూడనీవు నిముషములో భస్మముగాక యుందువా? కానిమ్ము. ఇట్టి యకార్యమాచరించినందు లకు ఫలంబనుభవించెదవుగాక! నీశరీరమంతయు నయనంబులఁ బోలు చిల్లులతోనిండి యుండుఁగాక!

ఇంద్రు—(తనలో) అక్కటా! ఈతపోనిధి నన్ను శాపతప్తునిఁ జేసి నాఁడు. ఏవికృతరూపుఁడనై యందఱకును గానిపింతునుగదా! ఏమిచేయుదును? (మన్మథుని నుద్దేశించి)

తే. గీ. ఆయహల్యపై నాకు మో / హంబుగొలిపి
మాయవేషంబు వేయించి / మగువతోడఁ
గూడఁగాఁ జేసి నాకొంప / గూల్చినావు
నీదుచర్యలు చిత్రంబు / నిరజాస్త్ర.

(ఇంచుకయూరకుండి) పరసతింగోరినందుకుఫలముగంటిని. నామిత్రుఁ డునాకై వేచియుండును. వానింగలిసికొని యరిగెదఁ గాక!

సీ. శాపతప్తుండనై / సతిమోమునేభంగి,
సిగ్గునువిడిచి వీ / క్షించువాఁడ
పడతికైపోవ, నీ / పాటుగలిగెనను,
వారితో నేరీతిఁ / బలుకువాఁడ
యమరేంద్రుఁడిట్టి కా / ర్యముశేసెననునింద,
నేమాడ్కిఁ దలఁదాల్చి యొసఁగువాఁడ

అనుదినంబునునన్ను । వరయుఁగనరు దేఁచు,
మునులమోముల నెటు । గనెడివాడ

తే. గీ. వలదువలదంచు బహుసార్లు । పలికినట్టి
హాస్యవాక్యప్రియుండైన । యాత్మసఖుని
జేరి; మోమెత్తి యెట్లు భా । షింపువాడ
నేమిసేయుదునింక నెం । దేగువాఁడ.

నేనాచాటుననుండి యహల్యవిషయమై యేమిజరుగునో చూచియుండెదగాక. (నిష్క్ర)

అహ—(ప్రవేశించి) తనలో ఆహా! ఆయింద్రుఁడు నన్నెంతమోసము జేసినాఁడు. నేనావంతయు నాతనిమాయను గుర్తింపలేకపోయితిని. నేనిప్పుడేమిచేయుదును? నాథునిక్షమింప వేడుకొందుగాక. (గౌతముని పాదములపైఁ బడి) నాథా! మోసపోయి యిట్టియకార్య మాచరించిన నన్ను రక్షింపుమా,

గౌత—(కోపముతో) ఓసీ! పాపీ! నీవెట్టికార్య మొనర్చితివి? బ్రహ్మపుత్రివనియు, సుగుణపేటివనియుఁ దలంచి నిన్నుఁ బరిణయ మాడితినిగాని యిట్టికష్టచరిత్రవగుదువని యెన్నఁడును గలనైనఁ దలపనైతిని. నీవిన్నిదినంబులనుండియు నన్ను వంచనబుద్ధి సేవించుచుంటివని యెఱుంగకపోయితిని. జారిణీ! మునీంద్రులందునన్నుఁ దలయెత్తుకొని మెలంగకుండునట్లు జేసితివికదా! ఛీ! నీముఖంబుఁజూచినఁ బంచమహాపాతకములు సంభవించును.

అహ—(ఏడ్చుచు) ప్రాణేశ్వరా! నేను దుష్టస్వభావముగలదాననుగాను. నాపురాకృతప్రారబ్ధముననే నాదురాత్ముండగు నింద్రునివలన వంచింపబడితిని. నీరూపమును ధరించియాతఁడువచ్చుటం జేసి నేను మోసపోయితిని. ఇంతకంటె నీపాదసాక్షిగనన్యమేమియు నెఱుంగను. నన్నురక్షించినను శిక్షించినను భారమునీయది.

అనుబంధము. (24)

గౌత—

శా. భూషానాథుని పుత్రివై యుటులు నన్ ధ్యానంబునుంబూని నీ
వీష త్తేనియు శంకఁ బొందక యె దే వేంద్రమున్ దంభారఁగా
యోషాకూడిన కారణంబునను నీ యుర్విజనుల్ నవ్వఁగా
పాషాణాకృతిఁ దాల్చియుండుము వనిన్ బల్కొంటలిం కేటికిన్.

నారీ! నీవిట్టి యకార్యము జేసినందుల కిచ్చటఁ బాషాణమై పడియుండుము పోక!

అహల్య—ఆర్యా! నాథా!

తే. గీ. చేసితిని యపరాధంబు జిత్తమందు
దెలియక కట్టా యీరీతి నలిగి ఘోర
శాపమొసఁగినాఁడవు నాకు సదయహృదయ
యెట్లు భరియించు దాన జీవేశ దీని.

ఈయపరాధము నేను తెలిసి చేసినది కాదు. నీపాదసేవకు దూరమై యెన్నాళ్లవనమున బాషాణమై యుండవలయును. నాయందు దయాంతరంగుండవై త్వరలో శాపవిముక్తినంది సుపదదాస్యము జేసికొనునట్లనుగ్రహింపుము.

గౌత—(తనలో) ఈమె యీదోషమును నిశ్చయముగా నెఱింగి జేసినది కాదు. ఆసంపదాంధుండగు మహేంద్రుఁడీమెను వంచించినాఁడు. ఒకవిధమున నీమెకు శాపవిముక్తిఁ గలుగఁ జేసెదగాక (ప్రకాశముగా)

మ. ఘనుఁడిక్ష్వాకుకుల ప్రసూతుఁడు రఘు శ్రేష్ఠభర్త యాగాధినం
దనుతో నిచ్చనిజొచ్చి నడ్తని పాదం బుల్ శిలన్ దాకినం
తనె నీశాపమువాయఁగల్గినను గాంతా గూడఁగా జాతెదీ
వనుమానింపకు సర్వముల్ భగవదా యత్తంబు రోచింపుమా.

అహ——హా! (శిలయగును)

గౌత——నేనుగూడ నీయాశ్రమమును విడిచి వేరొకస్థలమున కరిగెద గాక! (నిష్క్రమించును)

రంగము——(అరణ్యము:-ప్రవేశము. ఇంద్రుఁడు మణికంధరుఁడు)

మణి——మిత్రమా! మహేంద్రా! జరిగినదానికై యింక విచారించి నందువలనఁబ్రయోజనమేమియున్నది. ఇక్కడమనమింకను దడవుజేసినచో మగలగౌతముఁడువచ్చునేమో. త్వరగానడుగులు వేయుము. యింటికిఁ జేరుకొందము.

ఇంద్ర——సఖుఁడా! ఇట్టి యకార్యమువలదని నాకెంతయో తెలిపినను వినకవచ్చి, యీశాపమునందిన నేనిప్పుడు పురమున కరుదెంచిశచీముఖమెట్లుఁ జూడగలను. అమరలోకనాథుండగుమహేంద్రుఁడిట్టి యకార్యముఁ జేసెననునిందభరింపవలసివచ్చెనుగదా! నిరంతరము నాశ్రేయస్సు గోరి వచ్చుచుండు మునీంద్రులింక ముందు నన్నేవిధముగ భావింతురోకదా! అక్కటా! ఎట్టియకార్య మాచరించితిని? శాపమునకై వగవనుగాని నిందకు మాత్రము వగతును.

మణి——మహేంద్రా! ఈయాలోచనయంతయు ముందేయున్నచో నిట్లుసంభవించియుండదుకదా పరకాంతనుగూడుగూడుమనియా దిక్కుమాలిన మన్మథుఁడుబట్టి పీడించునప్పుడు కాముకులకు ముందుచూపే కాని వెనుకచూపుండదు. ఎవ్వరుచెప్పెడి మాటలు చెవులకెక్కవు. మిత్రమా! ఇప్పుడేమనుకొన్న నేమిలాభము! సరేగాని యడుగుటమరచితిని. యహల్యవిషయములోఁగూడ గౌతముఁడెట్టిశాపమునైన నిచ్చెనా? లేక చూచీచూడనట్లూరకొన్నచో యదియే పోవునని సైరించెనా?

ఇంద్రు — ఆమెను పాషాణమగునట్లు శపించినాఁడు.

మణి — సఖుఁడా! నీవే యదృష్టవంతుడవు, శరీరమునిండ నయనముల కేమి లే; ఇంక మన మిక్కడనుండవలదు. మరలమనముగ లేము నికంటఁబడుదుమేమో! ఇంకఁజింతింపక రమ్ము. విధికృతమును నెవ్వరును దాటఁజాలరు. కాని, నాకుమాత్రము నీవొకదానికి మాత్రమనుజ్ఞనీయవలెను.

ఇంద్రు — దేనికి, సఖుఁడా!

మణి — మరేమియును లేదు, కాని, యొక్కసారి సమస్తలోకముల దిరిగి, ఒకచిన్నవిషయము ప్రజలకు చాటించవలయునని యుద్దేశమున్నది.

ఇంద్రు — ఏవిషయము.

మణి — ఏమివిషయమున్నది. పరకాంతాగమనమును గూర్చి.

ఇంద్రు — ఏమని,

మణి — ఏమున్నది? ఇట్లు జెప్పెద,

సీ. అగ్నిసాక్షిగఁగొన్న । యతివలింటనునుండ;
బరసతినాశించు । పాపులార
పరకాంతఁగన్నంత । మురియుచు వెనువెంటఁ
బరుగులెత్తెడిదుష్ట । చరితులార
దాఁటిఁబోయెడుపర । దారలనీక్షించి,
కన్నులఁ ద్రిప్పెడు । కక్కుర్తులార
అన్యాంగనలఁబొంద । నర్థనిశినయిన,
గోడలందాటెడు । కూళలార

తే. గీ. వలదుపరకాంత గమనంబు । వలదు వలదు
దానివలన ధనము నష్ట । మగును; గార

వంబు నశియించు నిదిగాక ప్రాణహాని
సంభవించును వేయేల జారులార.

అని చెప్పెదను. (ఇంచుకయూరకుండి) ఈసంగతి తరువాతఁ జూచుకొందము. ప్రస్తుతము గృహమునకుఁ జేరుదము. నీవిషయమై చింతింపకుము దొంగతనముచేసి కారాగృహ శిక్షనంద, కొన్నాళ్ళకు దానినుండి విముక్తియైనవాడు తన గ్రామమును బ్రవేశించినప్పుడు రెండుమూడుదినములవఱకును గృహమువిడిచి యావలకువచ్చుటకు సిగ్గుపడుచుండును. తరువాత బ్రతుకును. అట్లే నీనింద నాలుగైదు దినములకుఁ బ్రాతవడును. రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము.

అహల్యాశాపవిమోచనము.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—[సాకేతపురము—సభాభవనమున దశరథుఁడు, మంత్రియగు సుమంత్రుఁడు ప్రవేశము.]

దశ—మంత్రీ! సుమంత్రా! కుమారుల శస్త్రవిద్యాపరిపూర్ణులై యుండ నెప్పుడు వీక్షింతునోకదా! ఈవిషయమున నాకిఁక దగిన గురువుగా నేమహాత్ముని బ్రార్థించిన బాగుండును.

సుమం—ఈవిషయమున వసిష్ఠమునీంద్రునితో నెమ్మదిగా యోచించి, యమ్మహాత్ముని వచనంబుల ననుసరించి వర్తింతము.

దశ—అవును. ఆమహాత్ముఁ డెఱుంగని విషయ మొక్కటియు లేదు.

సేవకుఁడు—(ప్రవేశించి. దశరథునిఁ జూచి) మహారాజా! దేవరవారి కొఱకు విశ్వామిత్ర మునీంద్రుఁ డరుదెంచినాఁడు.

దశ—బ్రహ్మసన్నిభుఁడగు నాతపోనిధి రాక కేమి యభ్యంతరముండును. (మంత్రినిఁ జూచి) సచివా! ఆతని కెదురేగి తోడ్కొని రావలయును. (సింహాసనమునుండి లేచి యీవలకు వచ్చును)

[విశ్వామిత్రుఁడు—ప్రవేశించును.]

దశ—(ఎదురేగి) మునీంద్రా! వందనములు.

విశ్వా—అఖిల శుభావాప్తిరస్తు.

దశ—మహాత్మా! ఇందు దయచేసి యీ మణిమయ పీఠంబున నాసీనుఁడవగుము.

విశ్వా—(ఇంచుకనడచి. యాసీనుఁడై) దశరథా! నీవును నీయాసన మధిష్ఠింపుము.

దశ—(ఆసీనుఁడై)

ఉ. పావనమయ్యె నాకులము । పండెఁ ఘనంబుగ నాతపంబు; మో
దావహమయ్యె మానసము । ధన్యచరిత్రుఁడవైననీవు, సు
శ్రీవిలసిల్లవచ్చుటను । జేకుఱునింక శుభంబులెన్నొ; వా
ణీవరసన్నిభా! వరము । విప్రకరోత్తమ గాధినందనా.

విశ్వా—

సీ. సౌఖ్యమేకదనీకు । జలజాప్తవంశాబ్ధి
రాకానిశాకరా । రాజచంద్ర
ఆనందమేకదా । నీనారులైన కౌ
సల్యాదిముఖ్యర । సాధ్వులకును
మంగళంబేకదా । మనువంశతిలకులై
నట్టినీపుత్త్రుల । నల్వురకును
భద్రమేకదరాష్ట్ర । ప్రజలకెల్లరకును
కుశలమేకద, యమా । త్యసమితికిని

తే. గీ. సస్యవృద్ధినిగాంచిరా । జ్యంబుసకల
సంపదలఁదోడ నెప్పునే । శత్రులనెడి
మాటలేకుండనుంటివే । మానవేంద్ర
వినఁదలంచితి చెప్పుమీ । వేడ్కమీఱ.

దశ—మునివర్యా! నీకటాక్షమున మేమందఱమును గుశలముగనే యుంటిమి. (ఇంచుక యూరకుండి) మునిచంద్రా! నీతపము నిర్విఘ్నముగ సాగుచున్నదా?

విశ్వా—ఏమిసాగుట!

దశ—మహాత్మా! అట్లుఁ జెప్పుచుంటివేమి? క్రూరరక్తచరుల బాధయేమయినఁ గలుగుచుండెనా యేమి?

విశ్వా—రాజేంద్రా! దైత్యబాధయుండిన నుండుఁగాక! నీవంటి వారుఁ దలఁచుకొన్నచో నయ్యది సముద్రములో వాసిపోవును.

దశ—అట్లయిన, గాధేయా! నీవరుదెంచిన కార్యము నానతిమ్ము. ఎట్టిదైనను మాలింద్రాల్చి వెలివేర్చెదఁగాక!

విశ్వా—నాకార్యమెట్టిదైనను నెఱవేర్చెదనని నీవు వచించినప్పుడే నేనుసఫలీకృత మనోరథుండనైతినని తలంచితిని. దశరథా!

తే. గీ. సప్తవాసరదీక్షతో సవనమొకటి
సేయుచుండఁగ రాక్షసశ్రేణివచ్చి
విఘ్నమొనరించుచుండెరి పృథ్వినాథ
దానికాపాడి వెలయుము దయనుఁబూని.

దశ—కౌశిక మునీంద్రా! నీవింతగా వేడవలయునా? ఆరక్కసు లెవ్వరు? వారెటనుండివచ్చుచుండిరి?

విశ్వా—వారుతాటకయను ఘోరరాక్షసికిఁ దనూభవులు. కామరూపులు. మారీచసుబాహులను నామంబులఁ దనరుచుండిరి. నృపాలా! వారు సేయుచున్న పనులంగూర్చి యేమని వచియింతును? యజ్ఞముసేయు సమయమున వారరుదెంచి సవన వేదికలపై రక్తముగురిపించుచుండుటయేగాక, చెప్పరాని దుష్కార్యముల సలుపుచున్నారు.

దశ—అక్కటా! సృష్టికిఁబతిసృష్టిఁ గావించిన నీయజ్ఞమునకే వారు భంగమొనరించుచుండిరిగా! మునీంద్రా! ఇంకనంశయింపనేల.

తే. గీ. అమితసైన్యముతోడ నేనటకువచ్చి
దనుజులందున్ని భవదీయ ఘనమఖంబు

గాచి సకలమునీంద్రుల కరుణకేను
బాత్రుడనగుదు నమ్ముమీ భవ్యచరిత.

మునిపుంగవా! నీమఖముగాచుటకన్న నాకు వేఱొక పుణ్యమేమి యున్నది?

విశ్వా—రాజా! నీవు శౌర్యధనుండవనుట కావంతయు సందియము లేదు. కాని, యారక్కసులనిచేఁగూలువారుగారు. ఈకార్యమునకై నిన్ననవసరముగ శ్రమపెట్టుటకు నాచిత్తము సమ్మతింపదు.

దశ—అట్లయిన మహాత్మా! ఆరక్కసు లెవ్వరిచేఁ గూలుదురు? ఆవీరులు నాయధీనమున నుండిరేని వారిం దప్పక పంపెద.

విశ్వా—నరపాలా! నీవలనఁగాని కార్యమైనచో నేనేలనిన్ను శ్రమపెట్టఁదలంతును? ఆరాక్షసులంగూల్చి మదీయ సవనంబు బరిరక్షించుధీరులు నీయొద్దనే యున్నారు.

దశ—అట్లయిన సంశయమేల? దేవా! వారిందప్పక పంపెద. వారెవ్వరో పేర్కొనుము.

అనుబంధము. (25)

విశ్వా—

శా. ఆరక్షఃకులవీరులందునిమినా యాగంబురక్షించు, నా
వీరశ్రేష్ఠుఁడెవండొ తెల్పుమనుచున్ బృథ్వీశవాంఛించెదీ
శ్రీరాముండు భవత్తనూజుఁడెలమిన్ జెండాడియాదైత్యులన్
గారుణ్యంబునయజ్ఞమోమునివర కాఁగెంతు నిక్కమ్ముగన్.

కావున నీవు డెందంబున మఱియొక విధమున సందియమందక, శ్రీరామచంద్రుని లక్ష్మణ సమేతముగా మదీయ సవన రక్షణార్థమై నావెంటఁబంపుము.

దశ—(నవ్వుచు) మునీంద్రా! నీవాక్యమునాకతివింత గొల్పుచున్నది.

తే. గీ. అకటపసికూనలైన వా ౹ రాహవమున
రక్కసులనెట్లు లెదిరించి ౹ యుక్కడంచి
సవనరక్షణసేతురు ౹ సంయమీంద్ర
వింతజనియించెనీపల్కు ౹ వినఁగనాకు.

అనుబంధము. (26)

నాకుమారులింత వఱకు ధనుర్విద్యనే యభ్యసించ లేదు. ఘోరాకారులును, క్రూరచిత్తులును, నగునా దానవులంజూచినచో బాలురగు మత్కుమారులు భీతిల్లక యుందురా? నోరెఱుఁగని పసిబాలురెక్కడ? నక్తంచరులగు మారీచసుబాహులను వధించుటెక్కడ? త్వదీయమఖసంరక్షణ మొనర్చుటెక్కడ!

విశ్వా—

ఉ. బాలకులెట్లుయాగమును ౹ బాలనసేయుదురంచునెంచగా
బోలదునీకుమారకులె ౹ పూర్ణపరాక్రమవిక్రమంబుతో
నాలమునన్ నిశాటులను ౹ నంతకుపీటికిబంపి, యాగమున్
బాలనఁజేసి కీర్తిఁగొని ౹ భాసిలుటన్ గనెదీవుభూవరా.

నీకుమారుల విషయమై నీవు భయమందనలదు. నాప్రాణములతో సమానముగాఁ గాచి తెచ్చి నీకు మరల నొప్పగించెద. సందియమందక శ్రీరామలక్ష్మణుల నావెంటఁ బంపుము.

దశ—

తే. గీ. పరమస్రష్టను బూనిత ౹ పంపుఁజేసి
సత్కుమారులఁగాంచితి ౹ సంయమీంద్ర
యెన్నఁడునువారలనుబాసి ౹ యెఱుఁగనెట్లు
బంపనోపుదు రక్షింపు ౹ పరమకృపను.

పుట్టినప్పటినుండియు నాతనయులను బాసి యెప్పుడును నుండలేదు. అందులో శ్రీరాముఁడు నాప్రాణము. అతఁడే సర్వము. అతనింజూడని

దినము నాకుదుర్దినము. మహాత్మా! రాముని బాసి నేనొక్క నిమిష కాలమైనను నిలువఁజాలను. నాబ్రదుకంతయు రామునియాధారపడి యున్నది.

తే. గీ. వలయుసైన్యంబుతోనేనె వచ్చిదనుజ
వీరులరణంబుననునోర్చి వేడ్కమీఱ
మఖమురక్షించిమించెద మౌనిచంద్ర
తనయులనుబంపఁజాలను దయనుగనుము.

విశ్వా—ఈకార్యము నీవలన జరుగదనినే నింతకుమున్నే చెప్పియుంటి నిగదా! దశరథా! నీతనయులంగూర్చి సంశయింపవలదు. శ్రీరాముని సామాన్యునిగా దలంపవలదు. అతఁడు మదీయ యాగపరిపాలన కర్తయని నాకుఁ దెలియును.

దశ—మునిచంద్రా! నీవెంతచెప్పినను శ్రీరాముని బంపుటకు నాచిత్తము సమ్మతింపదు. నీపాదంబులకు నమస్కరించెదను. నాయందుఁగృపాంతరంగుండవై మన్నింపుము. శ్రీరాముని మాత్రము బంపఁజాల.

విశ్వా—(కోపముతో) ఇక్ష్వాకు కులప్రసూతుఁడవగు నీవసత్యమాడుదువని నేనెన్నఁడును దలంపలేదు. ఓరా! మహీపాలా! తొలుత నెట్టికార్యమునైన సేయుదునని పలికి, యిప్పుడు శ్రీ రాముని నావెంటఁ బంపుమని తెలిపినంతనే యిట్లు బలికెదవు గా! ఇట్టివాడవు మొదట నెట్టికార్యమునైన సేయుదునని యేల వాగ్దానమొసంగితివి? రఘుకులమున నసత్యవాగ్రతుఁడవగు నీవు నేటికి జనించితివి.

సుమం—(తనలో) ఈమునీంద్రుఁడాగ్రహమును బూనినాడు. ఏమి సేయునోకదా!

దశ—మహాత్మా! నీవిట్లాగ్రహించిన నేనిలువఁగలనా? రఘురాముని బాయఁజాలని వాఁడనగుటచే నట్లు వక్కాణించితిని గాని మఱి యొండుగాదు.

విశ్వా—(కోపముతో) నృపాలా! నీవిట్టివాఁడవని యెఱుంగక యరుదెంచి మోసపోయితిని.

[వసిష్ఠుఁడు—ప్రవేశించును.]

విశ్వా—(దశరథునిగాంచి) రాజా! నాకోరికంగూర్చి యీవసిష్ఠునకుఁ దెలిపి యేమనునో చూడుము.

వసి—(తనలో) విశ్వామిత్రుఁ డెందులకో వచ్చియున్నాఁడు.

విశ్వా—(వసిష్ఠునిఁజూచి) వసిష్ఠా రమ్ము. సమయమునకే వచ్చితివి.

దశ—(వసిష్ఠునకు నమస్కరించి) గురువర్యా! ఈపీఠమున నాసీనుఁడ వగుము. (అందఱును నాసీనులగుదురు.)

వసి—గాధేయా! తపము నిర్విఘ్నముగ సాగుచున్నదా!

విశ్వా—వసిష్ఠా! నేనొక యాగము సేయఁదలఁచి దాని నొనర్చుచుండ మారీచ సుబాహులను రక్కసులు వచ్చి విఘ్నమొనర్చుచున్నారు. ఆకారణమున సవనరక్షణార్థమై శ్రీరామ లక్ష్మణుల గోడ్కొనిపోవవచ్చితిని. తొలుతమీఁదశరథుం డెట్టి కార్యమునైన సేయుదునని పలికి రాముని బంపుమని యడిగినంతనే సమ్మతించుటలేదు, ఇక్ష్వాకు కులప్రసూతుఁడగు నీదశరథుఁడే యసత్యమునకుఁ బాల్పడిన నే నేమందును.

వసి—(దశరథునిఁజూచి)

తే. గీ. కౌశికుండన్న సామాన్యుఁ డే గాఁదలంచి
నావె! పార్వతీ భారతీ నాథులైన
భయమునందుదు రతఁడు ప్ర భావమునకు
శిష్టగుణసాంద్ర దశరథ క్షితితలేంద్ర.

ఈతనితో మహిమ నీవెఱుంగక యిట్లు బలికితివి.

దశ—మహాత్మా! ఈతపోనిధి మహిమం బెఱుంగక కాదు. శ్రీరాముని నెడబాసి యుండఁజాలని వాడనగుటం జేసి యిట్లు వక్కాణించితిని. అదియుంగాక, నస్త్రవిద్యల నింతవఱకు నభ్యసించి యెఱుంగని యాకుమారులు దైత్యులదుంచి, సవనంబెట్లురక్షించ గలరాయని కూడ సందియము గలుగుచున్నది.

వసి—దశరథా! నీవు కుమారులవిషయమై సంశయింపవలదు. వార న్నివిధముల గాధేయునివలనఁ గృతార్థులగుదురు. సంశయింపక రామలక్ష్మణుల నీతనివెంటఁ బంపి ధన్యుఁడవగుము.

దశ—గురువరా! నీవట్లు బలుకుచుండ నేనేమనువాడ. (విశ్వామిత్రునిఁజూచి) కౌశికమునీంద్రా! పుత్రమోహమునఁ జేసి యిట్లు వచించిన నన్ను మన్నించి శాంతివహింపుము. నీయభీష్టము నెఱవేరుగాక. (సేవకునిఁజూచి) సేవకా! నీవరిగి రామలక్ష్మణుల దోడ్కొని రమ్ము.

[సేవకుఁడు నిష్క్రమించి వెంటనే శ్రీరామలక్ష్మణులతో బ్రవేశము]

శ్రీరాముఁడు—
లక్ష్మణుఁడు— } (దశరధునకు నమస్కరింతురు.)

దశ—(రామలక్ష్మణులఁజూచి) పుత్రులారా! ఈవిశ్వామిత్రమహర్షికి నమస్కరింపుఁడు.

శ్రీరా—
లక్ష్మ— } (విశ్వామిత్రునకు నమస్కరింతురు)

విశ్వా—కల్యాణసిద్ధిరస్తు.

శ్రీరా—(దశరథునిఁజూచి) నాయనగారూ! మమ్మురావించుటకుఁగారణం బెఱుంగవేడెదను.

దశ—కుమారా! మీయిరువురును, నీకౌశికునివెంటనీతఁడొనర్చుచున్న యాగసంరక్షణార్థమై దనుజులం ద్రుంచుటకుఁ బంపుచుంటిని. కావున నీవయ్యెడ సౌమిత్రితోఁ గూడ నతిజాగరూకతతో మెలంగుచు,

చ. అనఘుఁడు గాధి రాజసుతుఁ డాజ్ఞయొసంగిన యట్టులుండి, నీ
వను పమశౌర్యమేర్పడఁగ నాజిముఖంబున గ్రూరదైత్యులన్
దునిమిమఖంబుగాచి; విబుధుల్ నుతియింపఁగఁ గీర్తిగొన్న; యీ
మను కులగౌరవంబు నసమానగతిన్ నిలబెట్టుమాత్మజా.

శ్రీరా—

మ. జనకా! నీవు వచించినట్లిపుడు విశ్వామిత్రునింగూడి నే
జని; దైత్యాధములన్ రణంబున వెసన్ జక్కాడి, యొక్కుమ్మడిన్
మునివర్యుండు ముదంబునందఁగ మఖంబున్ వేడ్క రక్షించి, నీ
కనుమోదంబు ఘటిల్లఁ జేయుదు నృపాలా సంశయం బేటికిన్.

విశ్వా—రాజా! చూచితివా! నీకుమారుని సాహసవిక్రమములు.

లక్ష్మ—(తండ్రింజూచి) తండ్రీ!

తే. గీ. అగ్రజునివెంట నేఁగి యయ్యజనరక్ష
ణార్థమయి దైత్యులను దునుమాడుపట్ల
సాయమొనరించి నీకును సంతసంబు
నొదవఁ జేతునఁ బంపుమీ ముదముతోడ.

దశ—తండ్రీ! లక్ష్మణా! నీవన్ననుసరించి జాగ్రత్తతో నుండుము.

విశ్వా—రాజా! ఇక మేము పోయివచ్చెదము.

దశ—

తే. గీ. వంశపావనుఁడౌ రఘువర్యుఁ బాసి
మనఁగఁజాలను గావున మౌనివర్య

వీరి నెభ్భంగి నరసెదో । ప్రేమతోడ
భారమంతయు నీయది । భవ్యచరిత.

విశ్వా—దశరథా! నీవు వీరింగూర్చి నాకింతగాఁ జెప్పవలయునా!

శ్రీరా—తండ్రిగారూ! మేమిప్పుడే మాప్రయాణమునుగూర్చి యమ్మలతోఁ జెప్పి, యాశీర్వచనములఁ బొంది వచ్చెదము.

విశ్వా—కుమారులారా! మంచిది. రండు.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

అహల్యా శాపవిమోచనము.

పంచమాంకము.

రంగము:—[వింధ్యారణ్యము:—ప్రవేశము:—విశ్వామిత్ర, శ్రీరామలక్ష్మణులు.]

విశ్వా—కుమారులారా! ఇదియంతయు వింధ్యారణ్యము. ఈప్రాంతము నందే నిశాచరులు సంచరించుచుందురు. మనమతిజాగ్రత్తగాఁబో వలయును.

శ్రీరా—మునీంద్రా! బాణపాణులమై మేముండగాఁ నిశాచరులవలన భయమేమియొదవును.

చ. అనిమిష దైత్యకిం పురుష లాదిగ నెవ్వరునచ్చి నిల్చినన్
మనమున నించుకంత యును మానము బొందము; భీతిఁ గొంద కే
రణమున వారినోర్చెద వి రాజిత విక్రమముల్లసిల్లఁ గా
మనమునకున్ ముదంబిడెద మానసమందున శంక యేటికిన్.

[తెరలో]

ఆహా! ఎన్ని దినంబులకు మానవులు నాకంటఁబడినారు. నేఁ డెంతయు సుదినము వీరిని నాహారముగాఁ జేసికొందునుగాక!

శ్రీరా—(విశ్వామిత్రునిఁ జూచి) మునీంద్రా!

మ. ధరణీమండలి బ్రద్దలై తనరఁ బాదాఘాతంబు ఘూర్ణిల్ల; భా
స్వరచంద్రార్కులు భీతిచే గతుల దప్పన్ దారలున్ రాల, భీ
కరరూపంబుధరించి, యోగతిని గర్జించుచున్ వచ్చు, నా
తరుణిన్ నా కెఱిగింపుమీయెవరో మోదంబయ్యెనాలింపఁగన్.

విశ్వా—రామా! అది వింధ్యారణ్య సంచారిణియగు నక్తంచరి. దీనినే తాటక యందురు. దీని సుతులే మారీచ సుబాహులు. వారే మదీయసవన విఘ్నకారణులు. (ఎదుటఁజూచి) అదిగో! అది మనమీఁదకే వచ్చుచున్నది. దీనినిప్పుడు వధించి మునీంద్రులకు మోద మొనరింపుము.

శ్రీరా—తాపసోత్తమా! స్త్రీకృద్ధ! యెట్లు వధింతును? స్త్రీహత్య పరమపాతకమని యార్యులు వచింతురుగదా!

విశ్వా—రామా! నీవావిషయమున శంకింపవలదు. అది స్త్రీయైనను రాక్షసి. విశేషించి జగదపకారిణి. ఇట్టివారిని వధించినను శాపము సంభవింపదు. నీవు సేయఁబోవు కార్యము లోక సంరక్షణార్థము.

లక్ష్మ—

మ. జనకుండాజ్ఞనొసంగెఁగాదె మునియా । జ్ఞం దీర్పుమీయంచు; నీ
వనుమానింపఁగనేల దీనికొఱకై । యుల్లాసుఁడఁగా నద్ది; యి
మ్మునిచంద్రుండు వచించుచుండెనఘమం । బుఁ గానిన్నుం బొందదం
చును; నింకేటికి శంక, దైత్యవనితన్ । శిక్షింపుమా రాఘవా.

[తాటకి—ప్రవేశించును]

తాట—(భీకరముగా) ఓహోహో! ఎన్నాళ్లకు మనుష్యమాంసము లభించినది. (విశ్వామిత్రునిఁజూచి) ఓహోహో! విశ్వామిత్రముమునీంద్రులవారా! యాగము సేయుట విడిచిపెట్టి యెక్కడికో వెళ్లి వీరిని వెంటబెట్టుకొని వచ్చుచున్నారు. వీరిని నాకాహారముకొఱకే తోడి తెచ్చుచున్నారు కాఁబోలు. ఆహా! నేఁడు నాకుఁ బండుగ. (శ్రీరామలక్ష్మణులఁజూచి) బాలకులారా! మిమ్ముల ను భుజించి నేటికి నాకడుపు సంపూర్ణమొందును.

లక్ష్మ—(రామునితో) అన్నయ్యా! మనము కాలహరణము సేయ
కుండ, దీనిం దెగటార్పవలయును.

తాట—(కేకలు వేయుచు) రండు. రండు. మిమ్ములను చెఱియొక దవ
డను బెట్టుకొని చప్పళించెద.

(మీదకు వచ్చుచున్నది)

లక్ష్మ—ఓసీ! నీవు దుష్టనిశాటివని మేమెఱింగితిమి. నీకుఁ గాలము స
మీపించుటచేతనే మాయెదుటఁ బడినావు.

తాట—ఓహో! కూతఘనముగానున్నదే నాయెదుట నిలిచి
యింత భీకరముగా మాటలాడిన మానిసినిఁ జూడలేదే. మిమ్ము
లముగ్వురను గూడ గుటుక్కున నొక్కసారి మ్రింగెదగాక.
(విశ్వామిత్రునిమీదికి పోవుచున్నది.)

విశ్వా—రామా! రామా! ఇంక జాగుసేసిన మాటదక్కదు. దీనిం
ద్వరగాఁ దెగటార్చుము.

తాట—ఓహో! వీరిని నన్ను జంపుటకుఁ బ్రోత్సాహము సేయుచుం
టివా? ముందునీపని పట్టించెదఁ జూడుము.

శ్రీ—(విశ్వామిత్రునకడ్డముగానిలిచి)

తే. గీ. ఏలభయమింత పూనక ప్రేలెదీవు
తాపసులకెల్ల మిగుల మోదంబుగలుగ
నిశితశరమునవధియించి యిపుడెనిన్ను
గాలుపీటికిబంపెద గాంచుమింక.

(శరప్రయోగము సేయును.)

తాట—(శరము దగులగా) హా మానిసీ! ఎంతసాహసము బూనితి
విరా. (క్రుంటుచు మీదకువచ్చుచుండును.)

శ్రీరా—ఈశరముతోఁ గూలుము. (వేఱొకశరము ప్రయోగించును).

తాట—హా! చచ్చితి. చచ్చితి. (నేలబడును)

విశ్వా—రాఘవా! నీశౌర్యంబునకు మెచ్చితిని. తాటకంగూల్చి మునులకు మోదము గూర్చితివి. (ఇంచుక యూరకుండి) కుమారులారా! త్వరగా నడువుడు. మన మా నదీ తీరంబున నొక్కింత కాలము విశ్రమింతము. అదియుంగాక, నానదియందు మీరు కృతస్నాతు లగుదురుగాక! మీకా కలిదప్పులు గల్గకుండ బలాతిబలలను విద్యలును, సమస్తాస్త్ర శస్త్రవిద్యలును నుపదేశించెదగాక.

శ్రీరా—దేవా! నీకటాక్షమున మేము కృతార్థుల మగుదుము.
(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—[విశ్వామిత్రాశ్రమము:- ద్వారముముందు,
[శ్రీరామలక్ష్మణులు- ప్రవేశము]

శ్రీరా—లక్ష్మణా! విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞదీక్షఁబూనియున్నాఁడు. నేడు సప్తమదినము. ఇంతవఱకును యాగము సలక్షణముగ జరిగినది. నేడు రాక్షసులు వత్తురేమో మనము జాగరూకులమై యుండవలయును.

లక్ష్మ—
శా. అన్నా రాఘవ! దైత్యులన్నవినుమీ । యావంతయున్ భీతితో
దన్నించుచుల్ జనుదేరనిమ్ము సమర । వ్యాపారమేపారగా
జెన్నారన్ వధియించి యాగమును ర । క్షింతున్ నిమేషంబులో
నిన్నున్నన్నునుజూచికౌశికునిహ్రు । న్నికేజముప్పొంగఁగన్.

(తెరలో కలకలము)

శ్రీరా—ఏవియో భయంకరారావముులు వినవచ్చుచున్నవి.

లక్ష్మ—(ఆలించి) అన్నయ్యా! దైత్యులేవచ్చుచున్నారు.

శ్రీరా—రానిమ్ము.

(మారీచసుబాహులు-ప్రవేశింతురు)

మారీ—సుబాహా! మనము యజ్ఞమునకు విఘ్నమొదవించుచుంటిమని విశ్వామిత్రుఁడెవ్వరో యిరువుర రాజకుమారులను దెచ్చినాఁడట; అమానవులు మనయమ్మను వధించుటచేఁగలిగిన చింతచే నేటివఱకును ఏనియాశ్రమమువంకకే వచ్చుటలేదు. నేఁడా రాజకుమారుల వధించి మునియజ్ఞమును ధ్వంసము సేయుదముగాక! (ఆశ్రమములోనికిఁ బోవఁజూచుచున్నారు.)

శ్రీరా—ఓరీ! దైత్యులారా! శ్రీరాముఁడిచ్చట లక్ష్మణ సమేతుఁడై విశ్వామిత్ర సవన రక్షణముసేయుచున్నాఁడు. మీరొకయడుగైన నావలఁబెట్టవలదు. ప్రాణములపై నాసఁగలదేని యావలకుఁ బొండు.

మారీ—

శా. ఓరీగాధిసుతుండు మిమ్ముమఖమో । హాకావగాదెచ్చనే
మారీచున్ననునెన్నఁడైనవినవో । మర్త్యుండవీవెంతరా
రారండిప్పుడె మిమ్మునిద్దఱును । గ్రాసిణ వెసంజీల్చి యా
హారంబౌనటు జేసికొందు మునులా । హాకారవముల్ సల్పఁగన్.

లక్ష్మ—ఓరీ! దానవాధమా! ఇంతకుమున్నె మీతల్లియగు తాటక మాచేఁగూలి యంతకు నియింటి కతిథియైనది. మిమ్ముఁగూడ నామెకడకుఁ జేర్చెదము.

సుబా—నీచమానవా! నీవలె ప్రగల్భములు బలికిన వారెందఱు మాచే నింతకుమున్ను గూలిరో!

ఉ. దంచెదఁబిండిపిండిగను । దథ్యముగాని దెమిమ్మునిర్వ్యారణ్
బంచెదఁగాలుపీటికిని । బాహుపరాక్రమవిక్రమంబు జూ
పించెద దేవతల్ కలఁగ । బృథ్విని నెల్ల నమానుషంబు గా
వించెద నిల్వుమీ యిచట । వీరుడవై ననుమానుషాధమా.

శ్రీరా—

ఉ. ఓరి నిశాచరుండ వినుమీ మునగ్రిరణంబున నిల్చిపోరుచున్
బీరము జూపఁ గీగలిని । జేరెడవేటికి కారులుఁ మహా
ధీరుఁడ వేని వెన్నడక । దివ్యశరంబులకోర్చుకొమ్ము నీ
సారము బీరముంగనెద । సంగరరంగమునన్ నిశాచరా.

సుబా—ఇదిగో! ఈశరమును గాచుకొనుము.

శ్రీరా—(శరమును ఖండించి వేరొకశరమును బూని) దైత్యాధమా ఈశరము తప్పక నీప్రాణముల దీయును. (ప్రయోగించును)

సుబా—హా. (నేలఁగూలును)

మారీ—(కోపముతో) ఓరా! మానవాధమా! మాతమ్మునిఁ జంపితివిగా! ఇదిగో! నిన్ను దుదముట్టించెదఁ గాక. (మీదకువచ్చుచుండును.)

శ్రీరా—(మారీచునిపై శరప్రయోగము సేయుగా నాతఁడు కనఁబడకుండఁ బోవును)

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! నీశరసంధాన నైపుణ్య మత్యద్భుతమును గొలిపినదే. ఆమారీచుఁ డెంతదూరమునఁ బడెనో తెలియుటలేదు.

(విశ్వామిత్రుఁడు-తొందరగాఁ బ్రవేశించును)

విశ్వా—(రాముని కౌగలించుకొని)

తే. గీ. జనకుఁడంపఁగఁ జనుదెంచి । పవనరక్ష
ణార్థముయిసుతారులఁ ద్రుస్మి । యశమునంద
జాలితివినీవు రాఘవా । జలజమిత్ర
వంశపావనుండవనఁగ । వలయునిన్ను.

రామా! నీవలననాయాగము జరిగినది.

శ్రీరా—
లక్ష్మ— (నమస్కరింతురు)

శ్రీరా—గురువర్యా! ఇదియంతయు నీకరుణయే అనేకవత్సరములు శుశ్రూషగావించినను బడయఁజాలనియస్త్రవిద్యలు మాకుని ముషములో నుపదేశించి మమ్ము ధన్యులుగాఁ జేసితివి.

లక్ష్మ—(ఎదుటఁ జూచి) మునీంద్రా! పెండ్లికిఁదరలిపోయినట్లనేకులా మార్గమునఁ మహావైభవముతోఁ బోవుచున్నారు. వీరందఱు ను నెచ్చటకుఁ బోవుదురు?

విశ్వా—వత్సా! సౌమిత్రీ!

చ. జనకుని యింటనున్న శివ చాపము ద్రుంచిన యట్టివానికే
తనయను నిత్తునంచనుము దంబునఁ జాటఁగబంచియుండె నా
జనపతి; దానికై యిటులు క్ష్మాపతులందఱు బోవుచుండిరా
జనకజ నెట్టులైన వల సన్మతిఁ బెండిలియాడు వాంఛతోన్.

నాకును నాజనకుఁడు తన్మహోత్సవము వీక్షించుట కాహ్వానముఁ జేసినాడు. రేపు, మిమ్ములను వెంటబెట్టుకొని మిథిలకరుగుదును. రామా! మిగుల నలసి యుంటివి. విశ్రమింతువుగాక రమ్ము.

(అందఱు విశ్రమింతురు.)

రంగము:—[గౌతమాశ్రమప్రాంతము :—ప్రవేశము
శ్రీరామలక్ష్మణ విశ్వామిత్రులు.]

శ్రీరా—మునీంద్రా! మనమిప్పుడు పోవుచున్నది మిథిలాపురమునకే కదా!

విశ్వా—అవును.

శ్రీరా—గురువర్యా! ఈప్రాంతమున మున్నెప్పుడో యొక్క మునీం ద్రుని యాశ్రమమున్నట్లు [illegible]

విశ్వా—రాఘవా! అది గౌతముని యాశ్రమము. (తనలో) అహల్య కు శాపవిమోచనము గలిగింపవలయును. అదిగో! పాషాణమునను న్న యహల్య శ్రీరాముని పదంబులు సోకినని యామె తనతొల్లిటి రూపమును బొందును. (ప్రకాశముగా) రామా! త్వరగా నడుగులు వేయుము.

శ్రీరా—(నడుచుచుండఁగాఁ బాషాణము రాముని పాదములకు దగిలి స్త్రీ యగును.)

శ్రీరా—(తనలో) అహో! ఏమి! ఈయద్భుతము.

అహ—(శ్రీరామునిఁజూచి, తనలో) ఈతఁడే. మనువంశతిలకుఁడగు శ్రీరామచంద్రుఁడు. ఈమహాత్ముని కారణంబున నేను శాపము వాసితిని. (రామునిఁజూచి)

—♦ దం డ క ము. ♦—

శ్రీరామరామా పరంధామ, కారుణ్యసీమా బుధక్షేమకామా నిన్నుఁ వర్ణింపఁ జేయ నేనెంతదాన న్రమానాథ వైకుంఠనాథా; సదా భక్తసంత్రాణ శీలుండవై లోకముల్ గాచుచున్ దేవదేవుండవై రాణఁదీపించుచున్నావు వేదంబులం గొంచు వారాశిలోఁ జొచ్చి నాసోమకుం ద్రుంచి వేదంబులం దెచ్చి శ్రీభారతీనేతకర్పించవే, దేవతల్ రాక్షసుల్ బోరుచుండంగ గూర్మంబవై మంధరం బెత్తి బృందారకౌఘంబు రక్షింపవే, భూమినిం జాపగాఁ జేసి చుట్టంగ నూహించు దైత్యున్ హిరణ్యాక్షునిన్ సూకరాకారమున్ బూని ద్రున్మాడవే, నిన్ను సాధింప లోకంబులన్ బాధలన్ ముంచుచున్ గన్నపుత్రున్ మహాకోపమున్ బూని హింసింపగా నెంచు నాదైత్యు భంజించి, తత్పుత్రుఁ బ్రహ్లాదు రక్షింపవే నారసింహుండవై; వామనాకారమున్ దాల్చి దైత్యేంద్రుఁడౌ యాబలిన్ జేరి, యాచింపవే, జామదగ్న్యుండవై దుష్టభూ

మీశులఁ ద్రుంచవే, తండ్రీ; నారాయణా వేదపారాయణా నేడు భూభారమున్ వాప, బృందారకుల్ నిన్నుఁ బ్రార్థింపగా సూర్యవంశంబునందిట్లు బ్రాదుర్భవంబొంది రాజిల్లి నావో, మునీంద్రస్తుతా! రామ, నీమూర్తి నేఁగంటి నాశాపముల్ వాయగాఁగంటి శ్రీరామ శ్రీభాను వంశాబ్ధిసోమా నమస్తే నమస్తే నమః.

దినకరవంశదీపా! రామచంద్రా! నీవు సాక్షాత్ శ్రీమన్నారాయణుండవు భవదీయపదరజము సోకుటంజేసి, నేను కృతార్థనైతిని. (విశ్వామిత్రునిఁజూచి) కౌశికమునీంద్రా! ఇదియంతయు నీకరుణ.

శ్రీరా—(విశ్వామిత్రునిఁజూచి) మునీంద్రా! ఈమెయెవరు. శాపమేమి?

విశ్వా—గౌతముని భార్య. శాపము సంగతి తరువాత చెప్పెదను. (అహల్యంజూచి) నారీమణీ! నీవు కృతార్థురాలనై పాపవిముక్తనందితివి. ఇంక నీవు నీపతిం జేరఁబొమ్ము. ఈశ్రీరాముని వెంటఁబెట్టుకొని నేను సీతా స్వయంవరార్థమై మిథిల కరిగెద.

అహ—(రాముని‌ఁజూచి) తండ్రీ! రామభద్రా!

చ. దినకరవంశదీపనము । దీర్ఘచరిత్ర! మహానుభావ ను
మ్మునివరుఁడైన కౌశికుని । భూరికృపన్ జనులెల్ల మెచ్చఁగా
జనకజఁ బెండ్లియై ఘనయ । శంబును గాంతువుగాక ధారుణిన్
మనుకులకీర్తివల్లియ స । మానముగా దిశలందుఁ బ్రాకఁగన్.

విశ్వా—సాధ్వీమణీ! భవదమోఘాశీర్వచనము ఫలించుగాక! ఫలించుగాక!

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పంచమాంకము.

సంపూర్ణము.

—అనుబంధము:—

(1) ఇందుప్రడు (1) కన్నడ - ఆది

ఎంతపని జేసె - భారతీకాంతుఁడు॥
కంతుని గేసినను - సుంతయైనజూడక యహల్యా
కాంతను, మునిపలిమసి - గాంతునకొసగ ॥ఎం॥
ఎటులనైతు నేమిసేతు - నేదిదారినాకు
కుటిలనేత్రిగూడక - పరంతరముగ నెటులనిలతు ॥ఎం॥

(2) అనుబంధము—(2) కమాచి - రూప - ఇందుప్రకు.

ఇంతి - కంతుని చేబాతి - ఎంతనిచింతింతును॥
వింతగ జగముల - మోహావారిధి ముంచు
కాంతప్రనివటు - కౌతుకమున కొనెదనని
స్వాంతమునందున భావింపగనైతి కా
నంతయు మోచింపగ - జాలనైతివో ॥ఇం॥

(3) మోహన - ఆది - ఇందుప్రిడు.

ఎటులమఱచిపోగా సఖుడా॥
కుటిలాలక సౌందర్యంబును ॥ఎ॥
మూడుజగములనే - వాడనుమాచిన, యాపూ
బోడికిసరిగు - పోలతులుతేరిల ॥ఎ॥
ఏపనిసేయుచు నుండినా
కాపడెలి స్వరూపమె గనంబడు
తాపమునేగతి బాయుదు సం
తాపము నెటుసైతుదు ॥ఎ॥

(4) ధీరశంకరాభరణము - ఆది - ఇంద్ర)

ఏమని వెలుపుదు కామినీ
నామదిచింత ॥ఏ॥
కామినీమణి యహల్య - కొనగోరి
నామనోహరుండరిగెను - నాతిసజాడ
భామినిగానగ రాకుండెను॥ ఏ॥
నేటికి బహుళదినములు చనె, యీ
రాటము మదికేసనెచ్చెనా
బోటిపెండిలి యేవిధమున జరిగెనో॥ ఏ॥

అనుబంధము (5) సోటు - గౌత.

బహుగుంజడ దాటెసి - సనుగోని యీ
యిరుమముల బహుమునేటివిగా - పవతీ ॥బ॥
ధనముగలిగినసరి - ధన్యుల నెవరినినైనన్
గోపియుంచిన యీగతిని నెందప్పగా ॥బ॥

అను. (6) సౌరాష్ట్ర - ఆది - అహల్య.

సతికెపుడును - బతిసేవనె సౌఖ్యప్రదము ॥స॥
పతిసేవకులకు బహుమంచినవి - సత్కీర్తి సౌఖ్యములు
క్షితిని జెలంగును - నతులితసుగుణా ॥స॥
స్వాంతమునందున బహుళ - చింతల బాపును
పంతమున శుభములు - సరగునగూర్చుచు॥ స॥

(7) ఆభేరి - రూ - ఆట - అహల్య.

ధన్యనైతివిను - తాపసనాథా నే॥
మాన్యదమించెను - మామకజన్మము

మాన్యగుణాకర - నీయుపదేశంబున ॥ధ॥
పతివ్రత లక్షణములు - బాగుగబోధించి
మతిరంజిల్లగ జేసితివి - మానిచంద్రసుగుణ సాంద్ర ॥ధ॥

8 నాటకురంజి - ఆది - ఇంద్రుడు.

ఎంతచూచినా - చింతపోదు - ఏమిసేతు॥
కాంతపైననా - స్వాంతముచిక్కె - నాసుదతి
రూపు వింతగగనులకు - గట్టినట్టులుండె॥ ఎం॥
సతినిగూడకనే - బతుకగలనె యీ
క్షితి - దీనికేమిసేతుర - నా - మతిమోహింపగ॥ ఎం॥

అను (9) శంకరాభరణము - ఆది - మణికంధరుడు.

చాలు చాలు - చాలింపుమా సఖుడా ॥చా॥
బేలవై యీలీల - యీబాలకై
గోల చేసెదవు ॥చా॥
అమరవిభుడ నీవు - నొక్క - యతివకొరకు
తమిజెందిన విని - యమరులెల్ల నవ్వరే ॥చా॥
తగదు - తగదు నామాటవినుము
మగువకై యిట్లు చింతబడుట ॥చా॥

(10) అనుబంధము సారంగ - ఆ - మణికం

ఆగ్రహింపకయ్యా - నీశ్రేయమెకోరి - యిట్లుబల్కుచుంటి॥
నిగ్రహింపుమీ యాకోర్కె
అనుగ్రహింపుమీనను - గ్రహింపుమీనాపల్కు ॥ఆ॥

(11) సాకీ - శచి.

నీమదిని నేను గనుగొంటినిపుడు।
భామ యహల్యకై సంతాప మందుచుంటివి।

ఆమ్ముని పత్నికోరకిట్లు చింతనంద
అమరపతివైననీకు నిది ధర్మముగునే.

మిత్రము—సరిసరి యీమాటలు నెవరైనను వినిన
పోరి బోలినను దూరకయుందురు ॥స॥

(12) కమాచి - అట - తాళ.

మనవి వినుమా - నాథా - నామాటను గనుమా ॥మ॥
అనుమానము విడుమిక - మహిమందున నీగతి
ఘనముగ నొకనిని - కైకొనినవనిత కొంటకు
వనటగుందుటది తగునే ॥మ॥

(13) హిందోళ - అట - తాళ.

పరవనితారతి - అతిపాపప్రదము
బహుళ దుఃఖాకరంబూ - దుర్యశప్రాప్తి కారణంబూ
గావునదీనిని పెద్దలు దీనిని
బోవిడుతురు నామాటలవిని
గౌతముసతికై యుత్సింపక యుందుము
భూతలమందున ఖ్యాతినిగోనుమిక ॥ప॥

14, శ్రీరాగ - అట - ఇందుస్త్రీ.

ఆహా! ఏమి యీయ్యందము - సుందరవదన చందము ॥ఆహా॥
వహ్వారే దీనిమోము - సోముని గేరు
దీనికనులు కంజాతముల - నేలు
తరముగాదు కం - ధరము నెన్న
దరము మించియుండె ॥యహా॥

(15) అను - హిందోళి - విశారద.

వనితా - ఈవనమును గనుగొనుమా॥
మనమున కెంతో - సుహిత మోదముగూర్చె ॥వ॥
కనులలరగ నెల్లెడ - ఘనముగ బుష్పలతల్
జనములు ముదమందగ - ప్రకాశించెను ॥వ॥

(16 [illegible]వి - ఆది - ఇందుప్రియ.

పెరవాడనా - సతిపూజకేమనేను (నీకు)
నిజముబల్కెదను నిన్నుజూడగానె
గజిబిజిగజేసె - కాముడో
త్రిజగంబులందు నీకు నీడగు సుదతిలేను
అగ్నిసాక్షిగ బల్కెదనన్ను జూడుము ॥పె॥

(17) హిందోళ - ఇందుప్రియ.

సాకీ॥ ఓనరత్నాల సంపూర్ణచంద్రాననా
ఓ త్రిజగన్మోహన విగ్రహసుందరాస్యా
ఇక నామది దాచగనేటికి - నిజమువచించెద వినుమానా
మానసమిప్పుడు నినుగలియగ గోరుచున్నది సుదతీ ॥ఓ॥

(18) మోహన - రూ - అట

తగునా - నీకిది - నగరే - జనములు ॥త॥
అగణితగతి - త్రిజగంబుల కధిపతివై ముని
మగువను ననునీవిధమున గోరగ ॥త॥
పరవనితలగోరుట - పాపముగాదా - సం
తాపముగాదా - యిది ॥త॥

(19) ఆఠాణా - ఆది - శ౯చి.

వలదు - వలదు - యిక నీపలుకులు నూనుము ॥ను రేందాం॥
పలుకుటకీ నన ద్వండవని - నాభావంబునను
దలచెద - వెడలుము॥ వ॥
మూడులోకముల నేలెడివాడవు మునిపూ
బోడిని ననుగోరుదువే - సాహసమును బాంగనుసువే॥ వ॥

(20) ఆనంద భైరి - రూ -

దాసుడనను దయిగనుమా - తరుణీ॥ దా॥
వాసిగాను నీయధర సుధారసమిడినన్
భాసిల జేయుము పుణ్యముగల్గు॥ దా॥
నీమీద నే నిరతము - నామది నిలచియున్నది
తామసమిక మానుము - ధన్యుని జేయుము॥ దా॥

(21) వసంత - శ౯చి.

చాలు - పో - పో - ఈమాటలు పనినన్
నానాధుడు - సైరించునే॥ చా॥
జపమున - దపమున - వాసికినెక్కిన
నాపతి - యీగతివినిన - నిన్నును - నీ
లోకంబున - నిమిషములో - భస్మముసేయడె ॥చా॥

(22) కమాచి - ఆది - ఇంటు౯ను.

మనమాయిపుడే - గనగలెదవా
వనితను - తొందరపడకో ॥మ॥
ఎట్టిమాయ చేసైన - గుట్టు తెలియకుండ
నా యండజయానను - జేరెద ॥మ॥
కాంతనుగని నీవెంతయు - సంతోషింతువు
చింతదీరును నిదినిజముక ॥మ॥

(23 భూల - ఆది - గౌళ

ఓరోరి దుష్టచరితా - క్రూరా ॥ఓ॥
మారుని సంగరమున దేలగ నీకును
మానీంద్రులపత్నులె కావలసెనుగా ॥ఓ॥
అసురవిభుండవు నీవిటు - లాచరింతువని
నామది నెన్నడు - దలపగ నైతిని ॥ఓ॥

(24, జాన్వ - గౌళ.

పోపొమ్ము దుష్టచారిణీ - ఛీ - ఛీ- స్వైరవిహారిణీ॥ పో॥
బ్రహ్మమానసపుత్రిపై నిటులు - మరులుగొని
నాకవిభుఁగవసి నావుగా॥ పో॥
సతులకెల్ల నీవుదల - కట్టువగుదువనుచు
మతినిదలచిన నాయాస - క్షతినిగలిపితే॥ పో॥

25 జంఝూటి - రూప . విశ్వామిత్రుడు.

పంపింపుమా - జనవర - నావెంట॥
యింపుగా - పెంపుగా - సొంపుగా - నీకొమరులను॥ పం॥
జనవర నారక్కసులం
దునుముచు నా సవనంబున
ఘనముగ బ్రోచును నీకొమరుఁడు
గుణశీలుఁడు రాముఁడు॥ పం॥

26. కాంభోజి - రూపక - దశరథుడు.

పంపజాల - మౌనివరా - నన్ను - మన్నింపుమా -
నింపుగా॥ పం॥
బాలుఁడు రాముఁడు - న[illegible] నాతఁడే॥
వానిబాసి నా - నాదేహము నిలువదు॥ పం॥

గ్రామోఫోను హాస్యపుపాటలు.

వెల 0—6—0.

ఇది శ్రీ వల్లూరి జగన్నాథరావుగారిచే రచియింపబడినది. ఇందు కోడిపాట, పడవపాట, లంజపాట, గోంగూరపాట, పప్పుబ్రాహ్మణునిపాట్లు, హోలిపాట మొదలైనవి ముప్పదిరెండుపాటలు గలవు. వింతవింతపాటలు, నవ్వువచ్చే పాటలు గలవు. వెల స్వల్పము. అనేకచోట్ల యీపాటలు గ్రామోఫోనులో పాడబడుచున్నవి. ఇదివరకు నాలుగుకూర్పులు పుస్తకములు అయిపోయినవి. ఇది ఐదవకూర్పు. త్వరపడినగాని ప్రతులు దొరకనేరవు. నేడే కార్డు వ్రాయుడు.

సంగీత విష్ణులీల.

వెల 0—12—0.

ఇది శ్రీహరి అవతారములయొక్కయు నాటకముగా వ్రాయబడినది దీనియందు పార్సీకర్నాటకకుట్లుగూడా గలవు. యీప్లాటుగా యింతకుమున్ను యీనాటకము యెవ్వరిచేతను రచియింపబడియుండలేదు. యీబుక్కు అచ్చువేయుచుండగనే అనేక ఆర్డరులు వచ్చియున్నవి. యీనాటకము ప్రతివారి హస్తమందును వుండితీరవలెను. కొనితీరవలెను. చదివి ఆనందించి తీరవలెను. ప్రతిపుస్తకభాండాగారమునందును అలంకరించి తీరవలెను. ఆలస్యముచేసినచో ప్రతులుదొరకనేరవు.

వేశ్యాహితబోధిని.

వెల 1—0—0

వేశ్యలయొక్క మాయోపాయములున్ను విటులయొక్క పాట్లున్ను వేశ్యలకు మేహశ్రీవ్యాధి దివాళ్లుతీయుటయు అనేకమైన చిత్రవిచిత్రమైన ఘోరములతో నిండియుండును. చాలా అద్భుతముగా యుండును.

వలయువారు:—పునుగూరి సుబ్బారావు బుక్కుసెల్లర్,

భీమునోలు, కృష్ణాజిల్లా.

ఊర్వశీశాప విమోచనం.

వెల 0—12—0 మాత్రమే,

ఇది శ్రీ అయినాపురపు సుందరామయ్యగారిచే రచియింప బడినది. అన్ని రసములు యిందుగలవు. ఇంద్రుడు శచీరంభలతో సరస సల్లాపము. దూర్వాసుడు ఊర్వశిని యిప్పించమని ఇంద్రుని కోరుట. ఊర్వశిని ఇంద్రుడు రప్పించుట. ఊర్వశి బెట్టుసరి జేయుట. ఆఖరకు వప్పుకొనుట. దూర్వాసుడు తనఉద్యానవనములోకి వెళ్ళి కామమునకు తపించుట. ఊర్వశి వచ్చుట. దూర్వాసుడు పైబడబోవుట. ఊర్వశి బెట్టు సరిజేయుట. దూర్వాసుడు కోపగించి ఊర్వశికి శాపము యిచ్చుట. ఊర్వశి గుర్రముఅయి విక్రమసేనునకు దొరుకుట. శ్రీకృష్ణుని కుమారుండైన మన్మథుడుకూడా ఊర్వశీగుర్రంకోసం ప్రయత్నము జేయుట. మన్మథుడు యీగుర్రము దొరకేవరకు నిద్రాహారములు ముట్టను అని ప్రతిజ్ఞ జేయుట. నారదుడు మన్మథుని విక్రమసేనుదగ్గరకు గుర్రము కావలయునని వెళ్ళుట. విక్రమసేనుడు గుర్రము యివ్వనని చెప్పుట. మన్మథుడు నీపని పట్టించెదనని ప్రతిజ్ఞ చేయుట. విక్రమసేనుడు అభిమన్యుని శరణుకోరుట. మన్మథుడు అభిమన్యునివద్దకు అక్రూరునిరాయభారిగా బంపుట. అభిమన్యుడువిడువనని చెప్పుట. అభిమన్యుమన్మథుల యుద్ధము బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు ప్రత్యక్షమై యుద్ధము ఆపుజేయుట. ఊర్వశి శాపవిముక్తయై మనుష్యరూపము పొందుట చాలా అద్భుతముగా యుండును. ఇదివరకు అనేక వేల ప్రతులు ఖర్చు అయినవి. కొలదిప్రతులుమాత్రమే గలవు. త్వరపడుడు, త్వరపడుడు.

వలయువారు:—

కురుకూరి సుబ్బారావు బుక్కుసెల్లర్,

భీమడోలు, కృష్ణాజిల్లా.